

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
„ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

УСТИМЕНКО – КОСОРИЧ Олена Анатоліївна

УДК 37.011.3 – 057.4 :(786.8 : 78.03) (497.11) 195 / 200 (043.3)

**СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК
СЕРБСЬКОЇ БАЯННО-АКОРДЕОННОЇ ШКОЛИ
(друга половина ХХ – початок ХХІ століття)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

доктора педагогічних наук

Луганськ – 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант –

доктор педагогічних наук, професор,

дійсний член НАПН України

Курило Віталій Семенович,

ДЗ „Луганський національний

університет імені Тараса Шевченка”,

ректор, завідувач кафедри туризму

та готельного господарства.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор,

член-кореспондент НАПН України

Шевченко Галина Павлівна,

Східноукраїнський національний

Університет імені Володимира Даля
(м. Луганськ), завідувач кафедри педагогіки;

доктор педагогічних наук, професор

Михайличенко Олег Володимирович,

Сумський державний педагогічний

університет імені А. С. Макаренка”,

завідувач кафедри методики викладання

суспільних дисциплін;

доктор педагогічних наук, професор

Козир Алла Володимирівна,

Інститут мистецтв Національного

педагогічного університету

імені М. П. Драгоманова, професор

кафедри теорії та методики музичної

освіти, хорового співу і диригування.

Захист відбудеться 20 червня 2014 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.03 у Державному закладі „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: 91011, м. Луганськ, вул. Оборонна, 2, ауд. 376.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: 91011, м. Луганськ, вул. Оборонна, 2.

Автореферат розіслано 17 травня 2014 року.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

О. Г. Сущенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах інтернаціоналізації світового простору, політичного, економічного й культурного зближення країн викликає занепокоєння сучасний стан української музичної культури, яка сьогодні, за визначенням культурологів, соціологів, музикознавців і педагогів, знаходиться на межі втрати її традиційних основ, „єдиного тону мови й музики” (за Б. Асаф’євим). Цей факт свідчить про зниження в музичній культурі характерних національних ознак, що може призвести до їхнього зникнення з культурних обривів країни.

Ефективним інструментом у розв’язанні складної ситуації може стати баянно-акордеонна школа, адже зароджуючись у межах традиційної музичної культури, залишаючись довгий час (майже до 1990-х років) суто народним (масовим) музичним напрямом, її представники (баяністи-акордеоністи) виконували важливу соціокультурну місію – виховання суспільства засобом традиційних форм музикування. Активна просвітницька діяльність баяністів-акордеоністів дозволила сучасним науковцям (Р. Безугла, А. Куліш, З. Ракіч) розглядати баянно-акордеонну галузь у контексті системи культурних координат, а творчість баяністів-акордеоністів – як дієвий засіб художньо-естетичного виховання суспільства.

Проте, починаючи з 1990-х років, в умовах інтенсивної академізації вітчизняної баянно-акордеонної школи та її інтеграції до світової музичної практики традиційні форми музикування баяністів-акордеоністів поступово пересуваються в бік професійного виконавства. Процес реформування вітчизняної баянно-акордеонної галузі, з одного боку, спричинив суттєве підвищення педагогічного та виконавського рівня баяністів-акордеоністів, а з іншого, – зниження зацікавленості суспільства до баянно-акордеонного мистецтва і, як наслідок, – зменшення контингенту за фахом на всіх ланках музичної освіти.

З метою подолання проблем, що виникли в системі вітчизняної баянно-акордеонної освіти, та відродження соціального статусу професії вважаємо за доцільне звернутися до вивчення баянно-акордеонної школи Сербії, яка сьогодні на міжнародному рівні займає провідні позиції за різними показниками: підготовкою баяністів-акордеоністів до виконавсько-педагогічної діяльності; чисельністю контингенту за спеціальністю „Баян-акордеон” на всіх ланках музичної освіти; популярністю баянно-акордеонного виконавства в суспільстві; ефективною організацією системи баянно-акордеонної освіти, яка дає можливість готувати фахівців за напрямами народний/професійний; кількістю проведення міжнародних конкурсів баяністів-акордеоністів та

інших культурно-масових заходів за участю видатних діячів у межах країни; організацією альтернативних форм музичної підготовки баяністів-акордеоністів (літні та зимові баянно-акордеонні школи).

Вивчення досвіду представників сербської баянно-акордеонної школи у сфері підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної діяльності як у теоретико-методичному, так і історико-порівняльному аспектах дозволить дослідити тенденції її розвитку, виявити найкращі досягнення й недоліки в системі підготовки сербських баяністів-акордеоністів, здійснити порівняльний аналіз практики підготовки баяністів-акордеоністів у Сербії та Україні, окреслити можливості запровадження кращого міжнародного досвіду у вітчизняну систему підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної діяльності.

Дослідження різних аспектів розвитку освітньої галузі, підготовки фахівців завжди були в колі уваги науковців. Методологічні засади сучасної філософії освіти розкрито в працях Д. Вукотича, І. Гердера, М. Ілича, М. Кагана, Б. Коротяєва, В. Курила, О. Лосєва, С. Савченка. Різні аспекти підготовки музикантів розглянуто в роботах з естетики музичної освіти (В. Бехтерев, Ю. Боров, Р. Пейович, Д. Плавша, Ю. Рагс, М. Ранкович, А. Сохор, Л. Столович, Г. Шевченко); музичної психології (Т. Адорно, П. Антохін, В. Апрелева, М. Арановський, В. Білоус, Д. Кірнарська, Є. Климов, К. Миркович-Радош, П. Огненович, В. Панич, Б. Теплов, Г. Ципін; соціології мистецтва М. Бровко, Ю. Давидов, М. Івкович, М. Ілич, С. Литвиненко, А. Мудрик, Ж. Ристич, Б. Смирнов.

Проблеми становлення та розвитку інструментальних шкіл розглянуто в студіях А. Бородіна, Р. Вовка, Н. Гуральник, М. Давидова, Ж. Дедусенко, П. Ковалика, А. Козир, А. Кушніра, С. Ліпської, Л. Масол, О. Михайличенка, А. Ніколаєвої, О. Олексюк, Г. Падалки, В. Посвалюка, О. Ростовського, О. Рудницької, Л. Садової, В. Сумарокової. Окремі аспекти розвитку української баянно-акордеонної школи висвітлено в дисертаціях Р. Безуглої, І. Єргієва, В. Князева, Д. Кужелева, А. Черноіваненко та ін.

Наукові розвідки з проблем реформування системи музичної освіти належать сербським дослідникам М. Анжелкович-Пешич, М. Антоловичу й В. Петкович, Я. Арсенієвич, В. Бабич, Д. Батавельичу, А. Бірашев, Д. Бранковичу, Г. Вуксанович, Н. Грубору, М. Джукич, Дж. Джуричу, Н. Дикич, С. Ігнатієвич, М. Йованович-Кранець, С. Качапору, С. Кітич, Б. Комненичу, А. Контичу, Р. Кузмановичу, Р. Мартиновичу, Р. Николич, Г. Павловичу, С. Панович-Джурич.

Окремим аспектам розвитку сербської баянно-акордеонної школи присвячено дисертаційні роботи сербських дослідників З. Ракича й

Я. Рамича та українського науковця А. Куліша, проте їхні роботи виконано в галузі мистецтвознавства.

Аналіз вітчизняної й зарубіжної філософської, педагогічної, спеціалізованої літератури й дисертаційних робіт, у яких висвітлено актуальні питання розвитку сербської баянно-акордеонної школи та підготовки фахівців у її межах, дає підстави констатувати, що цілісного історико-педагогічного дослідження, у якому було б розглянуто процеси становлення сербської баянно-акордеонної школи, тенденції її розвитку, зміст та технології підготовки фахівців на рівнях початкової, середньої та вищої освіти, запропоновано рекомендації щодо використання досвіду вирішення проблем підготовки висококваліфікованих кадрів за фахом у контексті вітчизняної системи музичної освіти, здійснено не було.

Актуальність проведення історико-педагогічного дослідження зумовлена й виявленими *суперечностями*, зокрема між:

- нагальною потребою вдосконалення профілів підготовки баяністів-акордеоністів з урахуванням сучасних соціокультурних тенденцій і світової музично-освітньої практики та існуючими академічними напрямками їх підготовки;

- необхідністю модернізації вітчизняної музично-освітньої системи через запровадження прогресивного світового виконавсько-педагогічного досвіду та недостатнім його узагальненням на теоретичному й практичному рівні;

- об'єктивною потребою українського суспільства в ефективній системі музичної освіти, здатній забезпечити підготовку конкурентоспроможних фахівців виконавсько-педагогічної справи на світовому ринку праці та реальним станом її розвитку.

Отже, об'єктивна необхідність в удосконаленні вітчизняної музично-освітньої системи з урахуванням передового зарубіжного досвіду підготовки баяністів-акордеоністів, недостатня теоретична та практична розробленість проблеми, виявлені суперечності й зумовили вибір теми дослідження: **„Становлення та розвиток сербської баянно-акордеонної школи (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах комплексної науково-дослідної теми „Вітчизняна і зарубіжна педагогічна спадщина (друга половина ХІХ – початок ХХІ століття)” (реєстраційний номер 0106U013193), яку розробляють на кафедрі педагогіки ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. Тему затверджено Вченою радою Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 7 від 24.02.2012) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 3 від 24.04.2012).

Об'єкт дослідження – музична освіта Сербії другої половини XX – початку XXI століття.

Предмет дослідження – становлення й розвиток сербської баянно-акордеонної школи другої половини XX – початку XXI століття як складника системи музичної освіти Сербії.

Мета дослідження – на основі історико-педагогічного аналізу становлення й розвитку баянно-акордеонної школи Сербії визначити етапи й тенденції цього процесу, узагальнити досвід у сфері підготовки баяністів-акордеоністів, окреслити можливі шляхи його запровадження у вітчизняну музично-освітню практику.

Завдання дослідження:

1. На підставі аналізу філософської, педагогічної та галузевої літератури виявити стан розробленості проблеми становлення й розвитку сербської баянно-акордеонної школи, визначити понятійне поле дослідження.

2. Розкрити соціокультурні функції сербської баянно-акордеонної школи.

3. Визначити й схарактеризувати періоди розвитку сербської баянно-акордеонної школи в контексті культурно-історичних подій та музично-освітніх тенденцій.

4. Виявити національно-типологічні особливості сербської баянно-акордеонної школи з визначенням етапів її академізації.

5. Визначити характерні риси сербської баянно-акордеонної школи академічно-народного типу, розкрити особливості художньо-естетичної підготовки баяністів-акордеоністів та формування етнонаціонального виконавського стилю в її межах.

6. З'ясувати зміст і технології підготовки баяністів-акордеоністів на рівнях початкової й середньої музично-освітніх ланок, визначити педагогічні принципи формування виконавської майстерності й можливості їх запровадження у вітчизняну систему підготовки музикантів за фахом.

7. Дослідити трансформаційні зміни в системі вищої професійної музичної освіти Сербії, визначити напрями підготовки баяністів-акордеоністів у її межах.

8. Виявити спільне й відмінне в системах підготовки баяністів-акордеоністів у Сербії та Україні на рівні вищої музичної освіти, окреслити можливості впровадження прогресивного сербського досвіду в теорію й практику вітчизняної баянно-акордеонної освіти.

Концепція дослідження. Мета роботи, новизна напряму в педагогіці професійної освіти, компаративний характер дослідження зумовили обґрунтування концептуальних положень, стратегію й логіку наукового пошуку.

Перше концептуальне положення визначає загальний вектор дослідження й полягає в тому, що сербську баянно-акордеонну школу ми розглядаємо як педагогічну систему. Це передбачає її вивчення в трьох аспектах: теоретичному, функціональному та історичному й, відповідно, визначення теоретичної сутності поняття „сербська баянно-акордеонна школа”, її складових елементів як системи, характеристику функцій, виявлення передумов і тенденцій розвитку.

Друге концептуальне положення полягає в тому, що підвищення ефективності функціонування вітчизняної баянно-акордеонної галузі як педагогічної системи можливе за рахунок використання передового зарубіжного досвіду підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної діяльності. З урахуванням стану підготовки баяністів-акордеоністів в Україні в умовах сучасного соціокультурного розвитку значний інтерес становить досвід організації баянно-акордеонної освіти в Сербії, де використовуються ефективні технології підвищення якості підготовки кадрів у сфері баянно-акордеонної виконавсько-педагогічної практики, відпрацьована система збільшення чисельності контингенту за спеціальністю на всіх рівнях музичної освіти та підвищення соціального статусу професії баяніста-акордеоніста.

Третє концептуальне положення визначає підґрунтя для порівняльного аналізу, об’єктивність якого забезпечується логічністю й науковою вираженістю таких одиниць порівняння:

- історико-педагогічні аспекти становлення й розвитку системи баянно-акордеонної освіти України та Сербії;
- структура системи баянно-акордеонної освіти обох країн;
- напрями підготовки, спеціальності та спеціалізації в системах підготовки баяністів-акордеоністів Сербії та України;
- зміст підготовки баяністів-акордеоністів у Сербії та Україні (навчальні плани й програми);
- освітні кваліфікації в системах підготовки баяністів-акордеоністів двох країн;
- організація навчального процесу підготовки баяністів-акордеоністів.

Четверте концептуальне положення ґрунтується на необхідності зіставлення практик підготовки баяністів-акордеоністів у Сербії та Україні з метою виявлення спільного й відмінного. У цьому контексті спільне

розкриває ідентичні напрями розвитку баянно-акордеонної галузі в Сербії та Україні, а відмінне дає змогу виявити оригінальні форми організації та змісту підготовки баяністів-акордеоністів у межах конкретної національної музично-освітньої системи, які можуть бути адаптовані в практику підготовки музикантів за фахом різних країн.

П'яте концептуальне положення полягає в тому, що результати компаративного аналізу теорії й практики підготовки баяністів-акордеоністів у Сербії й Україні можуть стати критеріями оцінки вітчизняного музично-освітнього процесу підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної діяльності. Визначення досягнень і недоліків у практиці підготовки баяністів-акордеоністів у системі музичної освіти двох країн уможливило впровадження позитивного зарубіжного досвіду у вітчизняну систему підготовки фахівців за спеціальністю з метою її вдосконалення та осучаснення.

Методологічну основу дослідження склала сукупність підходів: *історико-хронологічний*, що дав змогу виділити етапи становлення й розвитку сербської баянно-акордеонної школи в контексті культурно-історичної періодизації та трансформації музичної освіти; *культурологічний* дав підстави розглядати проблему розвитку сербської баянно-акордеонної школи в системі координат культури як явище, що впливає на суспільну свідомість засобами мистецтва й віддзеркалює художньо-естетичні вподобання конкретної нації; *компаративний* дав змогу виявити спільні та відмінні риси в теорії й практиці підготовки фахівців за спрямуванням у Сербії та Україні, визначити здобутки й недоліки сербської баянно-акордеонної школи та можливості запровадження її позитивного досвіду у вітчизняну музично-освітню практику; *органологічний* дозволив дослідити історію виникнення баяна-акордеона в Сербії, розкрити шляхи розвитку баянно-акордеонної індустрії як чинника становлення сербської баянно-акордеонної виконавсько-педагогічної практики; *етнологічний* дав можливість розглянути сербську баянно-акордеонну школу в контексті національних традицій, визначити етнонаціональний виконавський стиль баяністів-акордеоністів, особливості його формування як показника унікальності музично-освітнього явища; *системно-синергетичний* дав змогу розглянути сербську баянно-акордеонну школу як: складник динамічної системи музичної освіти, що сьогодні функціонує під впливом зовнішніх чинників, підпорядкованих процесам інтегрування освіти до єдиних міжнародних стандартів; складноструктуровану відкриту систему, визначити склад, структуру та організацію її елементів, основні зв'язки між ними; зовнішні зв'язки системи; функції.

Теоретичну основу дослідження становлять: методологічні засади сучасної історико-педагогічної науки, висвітлені в роботах українських, російських (Л. Ваховський, М. Богуславський, В. Гасілов, О. Глузман, М. Євтух, В. Краєвський, В. Курило, О. Новиков) і сербських (С. Ацич, Д. Бранкович, М. Джерджевич, С. Доброта, В. Младенович, М. Янкович) учених; теоретико-методологічні засади порівняльних досліджень у галузі педагогіки, розкриті в працях українських (Ю. Вороненко, Н. Дічек, Г. Ніколаї, Л. Рибаченко, А. Сбруєва, О. Сухомлинська, О. Шевченко) і сербських (Я. Арсенієвич, Д. Батавевич, Й. Калич) науковців; філософські основи розвитку сучасної освіти (В. Андрущенко, В. Бех, Д. Вукотич, Г. Вуксанович, Б. Гершунський, І. Зязюн, М. Ілич, М. Каган, В. Кремень, О. Лосєв, Д. Пейович, М. Радулович, В. Розін, Д. Савичевич, А. Самойленко; культурологічні концепції розвитку мистецької освіти (С. Безклубенко, Р. Безугла, М. Василевич, М. Гордійчук, Д. Големович, Р. Груїч, С. Джурич-Клайн, Н. Жайворонок, М. Івкович, М. Ілич, Г. Краячич); мистецтвознавчі засади розвитку музичної освіти (М. Арановський, Б. Асаф'єв, Н. Драч, В. Єгорова, Г. Коган, Ю. Лотман, М. Масникоса, І. Мацієвський, В. Медушевський, С. Шип, В. Шульгіна); концепції музично-естетичного виховання та творчого розвитку особистості (Ю. Боров, С. Гольдентріхт, Р. Пейович, Д. Плавша, М. Ранкович, А. Сохор, Л. Столович, Т. Чередниченко, Г. Шевченко, М. Шувакович); загальні положення музичної психології (Л. Вахтель, Р. Іванович, Д. Кірнарська, К. Миркович-Радош, П. Огненович, В. Панич, Б. Теплов, С. Черанич); концептуальні засади підготовки музикантів до виконавсько-педагогічної діяльності, висвітлені в розвідках українських, російських (Ю. Акимов, І. Алексєєв, В. Апатський, Ю. Бай, Т. Барбузюк, Л. Баренбойм, Н. Гуральник, М. Давидов, Ж. Дедусенко, Б. Єгоров, В. Заєць, В. Князєв, А. Козир, А. Кушнір, Р. Майсторович, Л. Масол, О. Михайличенко, В. Рожок, О. Ростовський, О. Рудницька, Б. Смирнов, В. Суморокова) і сербських (С. Ацич, М. Барачков, Д. Бранкович, М. Джерджевич, М. Іванович, Б. Ковачевич, І. Койов-Буквич, С. Маркович, Д. Медакович, Й. Міодрагович, І. Райлич) учених.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань і реалізації концепції дослідження використано комплекс *теоретичних* методів: аналіз філософської, педагогічної та спеціальної літератури для визначення стану розробленості проблеми та отримання фактичного матеріалу про функціонування сербської баянно-акордеонної школи; метод головного масиву в сукупності з вибіркоким методом – при відборі джерельної бази дослідження; системно-компонентний – для визначення елементів сербської баянно-акордеонної школи; системно-структурний – для визначення зв'язків між елементами цієї системи; системно-

функціональний – для визначення функцій сербської баянно-акордеонної школи, заданих соціальним замовленням, та системно-історичний у дослідженні процесу становлення сербської баянно-акордеонної школи як системи; предметно-хронологічної ретроспекції – для дослідження змін у теорії й практиці сербської баянно-акордеонної школи в різні періоди її розвитку; метод періодизації – для визначення етапів розвитку сербської баянно-акордеонної школи в контексті культурно-історичної періодизації та музично-освітніх тенденцій; описовий метод – під час групування, систематизації та інтерпретації фактів; соціологічний метод – для оцінки відповідності організації та змісту баянно-акордеонної освітньої практики потребам розвитку конкретного суспільства; порівняння – для виявлення спільного й відмінного в практиці підготовки баяністів-акордеоністів у системі музичної освіти Сербії та України; узагальнення й систематизація – для узагальнення кращого досвіду сербської баянно-акордеонної школи; прогностичний – для визначення можливостей удосконалення й перспектив подальшого розвитку баянно-акордеонної школи.

У ході дослідження використано також *емпіричні* методи: інтерв'ю, опитування, спостереження – для вивчення реального стану підготовки сербських баяністів-акордеоністів під час перебування в музично-освітніх закладах Сербії (музичні початкові та середні школи м. Ніш, м. Вранє, м. Белград, факультети мистецтв університетів м. Белград, м. Новий Сад, м. Ніш); вивчення документації та результатів діяльності навчальних закладів у процесі підготовки баяністів-акордеоністів до виконавсько-педагогічної діяльності; математичної статистики – для кількісної та якісної обробки одержаних результатів, їх верифікації.

Хронологічні межі дисертаційної роботи визначено періодом другої половини ХХ століття – початку ХХІ століття, що зумовлено визначними подіями в історії Сербії щодо утвердження баянно-акордеонної школи як культурно-освітнього явища. Розкриття його змісту вимагало визначення окремих історико-культурних та музично-освітніх тенденцій кінця ХІХ – початку ХХ століття як передумови становлення галузі.

Вибір *нижньої межі* пов'язаний з початком активного введення спеціальності „Баян-акордеон” у систему державної музичної освіти Сербії. Саме в 1960-х роках розпочинається процес відкриття відділень і класів баяна-акордеона в державних музичних закладах, секцій баянно-акордеонної підготовки в загальноосвітніх закладах, клубах культури й дозвілля, активізується приватна виконавсько-педагогічна практика баяністів-акордеоністів.

Верхня межа позначена сьогоденням і пов'язана з процесом реформування музичної освіти та її підсистем і в Україні, і в Сербії.

Джерельна база дослідження. Здійснення порівняльного аналізу підготовки баяністів-акордеоністів у системі музичної освіти України та Сербії потребувало опрацювання значної кількості джерел, які систематизовано за такими групами:

1) законодавчі акти й матеріали з питань організації загальної та музичної освіти, підготовки фахівців за спрямуванням: закони „Про вищу освіту”, „Про вищу школу”, „Про основи системи освіти та виховання”, „Про мистецькі школи”, „Про середні мистецькі школи”, „Про університет” (Сербія); „Про видачу іноземним громадянам диплома доктора філософії”, „Про державну національну програму „Освіта” (Україна); навчально-програмна документація навчальних закладів України та Сербії, які здійснюють підготовку баяністів-акордеоністів;

2) ґрунтовні дослідження провідних науковців України та Сербії, у яких висвітлено історико-педагогічні аспекти розвитку національних музичних виконавських шкіл;

3) педагогічна, історико-культурологічна, суспільно-соціальна, мистецтвознавча періодика, матеріали міжнародних, республіканських, регіональних наукових конференцій з проблем розвитку й організації музичної освіти;

4) довідково-енциклопедична, навчальна й навчально-методична література;

5) нотна література для визначення складності навчальних програм, які виконують баяністи-акордеоністи в процесі навчання.

Галузеві та спеціальні наукові праці, наведені в списку використаних джерел, дозволили дослідити етапи становлення й розвитку сербської баянно-акордеонної школи, з’ясувати національно-типологічні особливості, проаналізувати зміст підготовки фахівців за спрямуванням у її межах, визначити її досягнення й недоліки в процесі порівняння з вітчизняною музично-освітньою практикою та вирішити поставлені в дисертаційній роботі завдання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації висунуто й обґрунтовано низку положень, важливих для порівняльної й музичної педагогіки, а також для вдосконалення вітчизняної практики підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної діяльності в межах музично-педагогічних закладів, а саме: *уперше* здійснено цілісне наукове осмислення становлення та розвитку сербської баянно-акордеонної школи як складника національної музично-освітньої системи Сербії; визначено теоретичні засади сербської баянно-акордеонної школи, баянно-акордеонної культури, баянно-акордеонної школи народної музики з позицій музичної педагогіки; виявлено та обґрунтовано періоди розвитку сербської баянно-акордеонної школи в контексті культурно-

історичних подій та музично-освітніх тенденцій; визначено й схарактеризовано типи сербської баянно-акордеонної школи як національної системи, зв'язки між ними, розкрито динаміку розвитку цієї системи, напрями підготовки баяністів-акордеоністів у її межах (народний/професійний); на підставі аналізу змісту та організації підготовки баяністів-акордеоністів визначено сучасний тип сербської баянно-акордеонної школи (академічно-народний), розкрито етапи її академізації; на підставі аналізу навчальних планів і програм за профілем „Баян-акордеон” початкових і середніх закладів з'ясовано зміст підготовки баяністів-акордеоністів; на основі аналізу сучасної сербської методики викладання гри на баяні-акордеоні виявлено інноваційні педагогічні принципи формування та розвитку виконавської майстерності, а саме: орієнтації на самостійність виконавця та передбачення етапів його професійного розвитку, систематичного вдосконалення навчального репертуару, формування художньо-образного мислення, віртуозності, концертності, змагальності, виконавської універсальності, етновідповідності, артистизму, розроблено рекомендації щодо їх уведення до сучасної вітчизняної методичної бази баяністів-акордеоністів початкових і середніх музичних шкіл з метою її збагачення та осучаснення; досліджено трансформаційні зміни в структурі системи сербської професійної музичної освіти, визначено напрями, спеціальності, зміст та освітні технології підготовки баяністів-акордеоністів у її межах; на основі зіставлення навчальних планів і програм за профілем „Баян-акордеон” вищих мистецьких закладів Сербії та України виявлено спільні й відмінні характеристики в системах підготовки баяністів-акордеоністів двох країн, узагальнено прогресивний досвід у сфері підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної діяльності в Сербії; окреслено можливості його використання в Україні.

Удосконалено методологічні засади аналізу соціокультурних функцій сербської баянно-акордеонної школи з урахуванням національних особливостей її розвитку; конкретизовано сутність понять: „музичне виконавство”, „музично-виконавська діяльність”, „музично-виконавський процес” у контексті музичної педагогіки, які висвітлюють процесуальний аспект і специфіку діяльності сербської баянно-акордеонної школи та її представників.

Набули подальшого розвитку теоретичні положення художньо-естетичного виховання в контексті підготовки баяністів-акордеоністів у сербських баянно-акордеонних школах академічно-народного типу; наукові уявлення про сутність понять „стиль”, „індивідуальний виконавський стиль”, „етнонаціональний виконавський стиль”; до наукового обігу введено маловідомі документи й публікації сербської

педагогічної періодики ХХ століття, які дозволяють розширити історичні відомості про становлення й сучасні тенденції сербської баянно-акордеонної школи, її фундаторів і яскравих представників.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що наукові положення й висновки роботи можуть слугувати методологічною базою для подальших досліджень у галузі теорії та практики підготовки баяністів-акордеоністів до виконавсько-педагогічної діяльності в Україні й Сербії, цілісного вивчення становлення, розвитку та функціонування регіональних і національних інструментальних виконавських шкіл як складника музично-освітньої системи. Теоретичні положення дисертації та зібраний фактичний матеріал може бути використаний у процесі науково-дослідницької діяльності магістрантів, аспірантів, докторантів і викладачів; для проведення майстер-класів, спрямованих на підвищення рівня виконавської та педагогічної підготовки баяністів-акордеоністів.

Матеріали дисертації можуть слугувати підґрунтям для розробки навчальних планів і робочих програм, навчально-методичного забезпечення процесу підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної діяльності у вітчизняній музично-освітній системі, організації та проведення практик. Теоретичний доробок і джерельна база дослідження можуть бути використані в процесі професійної підготовки за напрямками „Музичне мистецтво”, „Музична педагогіка”, „Музичне мистецтво та художня культура” або спеціалізацію „Баян-акордеон” у межах підготовки за іншими музичними напрямками.

Особистий внесок авторки в роботах, опублікованих у співавторстві, полягає у вивченні специфіки підготовки сербських баяністів-акордеоністів до виконавсько-педагогічної діяльності в сербських музичних закладах [10], розкритті особливостей становлення професійної освіти баяністів-акордеоністів у Сербії [11].

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації було висвітлено в доповідях та обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня – *міжнародних*: „Шлях до майстерності в реаліях мистецької практики та освіти” (Харків, 2012), „Педагогіка мистецтва і мистецтво педагогічної дії” (Київ, 2012), „Музичне мистецтво та культура: Захід – Схід” (Одеса, 2012 – 2013), „Упровадження інновацій як чинник єдності педагогічної теорії та освітньої практики” (Полтава, 2012), „Релігія, релігійність, філософія, та гуманітаристика у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти” (Рубіжне – Луганськ – Житомир – Новочеркаськ – Баку – Ніш – Зелена Гура, 2011 – 2012), „Искусство и наука третьего тысячелетия” (Сімферополь, 2012), „Новітні освітні технології в контексті сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів

(Київ, 2012), „Інноваційні процеси в освітньому просторі: доступність, ефективність, якість” (Луганськ – Москва, 2012), „Книжность за децу и њена улога у васпитању и образовању деце школског узраста” (Вранє, 2012), „Междисциплинарные исследования в науке и образовании” (Київ, 2013), „Rozwoj nauk humanistycznych. Problemy I perspektywy” (Катовіце, 2012), „Badania naukowe. Teoria i praktyka” (Вроцлав, 2012), „Художня культура і освіта: традиції, сучасність, перспективи” (Мелітополь, 2013), „Савремене тенденције у наставним и ваннаставним активностима на учитељским (педагошким) факултетима” (Вранє, 2013); „Педагог третього тисячоліття: теоретико-методологічний дискурс” (Дрогобич, 2013); *всеукраїнських*: „Україна в контексті світової цивілізації: традиції та сучасність” (Київ, 2012), „Виховання студентської молоді в процесі професійної підготовки: сучасний стан, проблеми і перспективи” (Хмельницький, 2012), „Методологічні та методичні засади мистецької освіти” (Ніжин, 2013), „Схід – Захід” (Кам’янець-Подільський, 2013); *міжвузівській* „Актуальні проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах гуманізації вищої освіти” (Хмельницький, 2013); *науково-практичному семінарі* „Актуальні проблеми музичної педагогіки і виконавського мистецтва” (Ялта, 2013).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено в 42 публікаціях (40 одноосібних), зокрема: 1 монографія, 31 наукова стаття у фахових виданнях, 10 праць апробаційного характеру.

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства на тему „Масова музика як атрибут молодіжної культури середини ХХ століття” було захищено в грудні 2008 року, її матеріали в тексті докторської дисертації не використано.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, п’яťох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (620 найменувань, з них 343 – іншомовні), 7 додатків на 30 сторінках, 13 таблиць. Загальний обсяг дисертації – 529 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об’єкт, предмет, мету, завдання, методологічні й теоретичні засади, методи дослідження, джерельну базу; сформульовано концепцію дисертаційної роботи, розкрито наукову новизну й практичне значення отриманих результатів, відображено дані про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі – „**Теоретико-методологічні засади розвитку сербської баянно-акордеонної школи**” – на підставі аналізу філософської, педагогічної та галузевої наукової літератури виявлено стан розробленості проблеми становлення та розвитку сербської баянно-

акордеонної школи, визначено її соціокультурні функції, конкретизовано понятійне поле дослідження.

На основі ретроспективного аналізу наукового доробку сербських та українських дослідників у галузі музикознавства встановлено, що проблема підготовки баяністів-акордеоністів до виконавсько-педагогічної діяльності практично до 1990-х років ХХ століття не була предметом глибоких наукових досліджень. Саме в 1990-х роках у Сербії з'являється перший методичний посібник В. Вукович-Терзич, у якому авторка приділяє увагу процесу підготовки баяністів-акордеоністів на рівні початкової школи. Наприкінці 1990-х років історико-педагогічний контекст становлення сербської баянно-акордеонної школи розкрито в дисертаційних роботах З. Ракича та Я. Рамича. Автори висвітлюють тенденції розвитку сербської баянно-акордеонної школи та специфіку підготовки баяністів-акордеоністів у її межах на різних освітніх рівнях. В Україні до вивчення сербського баянно-акордеонного мистецтва першим звернувся А. Куліш, який здійснив музично-теоретичний аналіз актуальних форм виконавства, але історико-педагогічного аспекту розвитку галузі в роботі торкався побіжно. Отже, аналіз джерельної бази дослідження дав підстави констатувати, що проблеми розвитку галузі, починаючи з кінця 1990-х років до сьогодні, досягнення її представників, організація системи музичної освіти за фахом, спеціальності та спеціалізації, за якими здійснюється підготовка фахівців на рівнях початкової, середньої та вищої музичної освіти Сербії залишаються малодослідженими.

З'ясовано, що більша частина наукових робіт має дидактичний характер, зокрема розглядаються окремі аспекти розвитку виконавських здібностей баяністів-акордеоністів на рівні початкової школи; розробка організаційних основ навчального процесу в різних типах навчальних закладів, які здійснюють підготовку баяністів-акордеоністів; обговорюються психологічні та вікові аспекти в процесі формування творчої особистості в умовах музично-освітніх установ. Проблеми підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної діяльності в умовах реформування системи вищої освіти майже не розробляються, а окремі, менш актуальні теми вивчають одночасно кілька науковців, що свідчить про безсистемність і локальний характер досліджень становлення та розвитку сербської баянно-акордеонної галузі.

Аналіз вітчизняних і сербських наукових джерел стосовно стану дослідженості проблеми становлення та розвитку сербської баянно-акордеонної школи дозволив констатувати, що в останні десять років до вивчення тенденцій розвитку сербської баянно-акордеонної школи українські та сербські дослідники не зверталися; наявні роботи

українських і сербських науковців відзначаються різноплановістю й не забезпечують повноти інформації щодо сучасного стану системи підготовки баяністів-акордеоністів у Сербії; різні аспекти проблеми підготовки баяністів-акордеоністів представлені переважно в публікаціях сербських авторів, а вагомих дисертаційних робіт і монографій обмаль, що актуалізувало питання розробки історико-педагогічного проекту власного дослідження.

У ході роботи було здійснено систематизацію ключових понять. Аналіз змісту основних термінів дослідження, поданих у довідково-енциклопедичній, навчально-методичній та спеціалізованій літературі, дозволив зробити висновок про їхню суперечливість: задля висвітлення окремих аспектів розвитку баянно-акордеонної галузі науковці використовують різну термінологію („баянно-акордеонна культура” або „баянно-акордеонна школа”), проте точного антологічного їх визначення не існує. З метою уникнення непорозумінь, пов’язаних з трактуванням основних понять дослідження, у роботі запропоновано власну їх інтерпретацію.

Поняття *сербської баянно-акордеонної школи* інтерпретуємо як комплекс педагогічних, творчих і виконавських надбань, що транслюються в процесі педагогічної діяльності як особлива форма передачі знань та вмінь від учителя до послідовника в системі музичної освіти локально зазначеної країни; музично-виховну галузь системи музичної освіти, що функціонує на базі теоретичного, практичного, художньо-естетичного досвіду історії поколінь.

Поняття *сербська баянно-акордеонна культура* розуміємо як полікомпонентну сферу етнічного звукоідеалу в конкретно-інструментальній практиці, яка реалізує програму збереження та розвитку культурно-національних надбань і діє на біоенергетичному, ментальному, соціокультурному, музично-освітньому рівнях.

Установлено, що ключові терміни дослідження (сербська баянно-акордеонна школа та сербська баянно-акордеонна культура), які широко використовуються в науковій літературі для аналізу окремих аспектів розвитку баянно-акордеонної галузі, мають певні відмінності на змістовному рівні: історико-педагогічному („сербська баянно-акордеонна школа”) та історико-культурологічному („сербська баянно-акордеонна культура”). Ураховуючи різні наукові підходи до вивчення окремих аспектів баянно-акордеонної галузі, у якості базового поняття роботи обрано термін „сербська баянно-акордеона школа”, який відповідає історико-педагогічному напрямку нашого дослідження.

На підставі аналізу напрямів творчої діяльності баяністів-акордеоністів у різні історичні періоди визначено соціокультурні функції

сербської баянно-акордеонної школи, а саме: *універсальні* (пізнавальна, морально-етична, естетична, соціально-організаторська, виховна, гедоністична, просвітницька, евристична, комунікативна, гуманістична, суспільно-перетворювальна, інформаційно-комунікативна, ціннісно-орієнтаційна); *специфічні* (функція етнічної ідентифікації, патріотична, ідеологічна, агітаційно-пропагандистська, інтеграційна, мобілізаційна, розважальна, профорієнтаційна, біоенергетична).

Аналіз змісту соціокультурних функцій галузі дозволив дійти висновку, що сербська баянно-акордеонна школа є багатофункціональним культуроосвітнім явищем, що розвивається під впливом соціальних запитів та державної політики країни.

У другому розділі – **„Культурно-історичні й педагогічні аспекти розвитку сербської баянно-акордеонної школи”** – на підставі вивчення культурно-історичних подій та музично-освітніх тенденцій періоду кінця XIX – початку XXI століття виявлено передумови становлення сербської баянно-акордеонної школи, визначено періоди її розвитку, проаналізовано педагогічні досягнення видатних її представників.

Сербську баянно-акордеонну школу розглянуто в контексті культурно-історичних подій та музично-освітніх тенденцій другої половини XX – початку XXI століття, а також за різними напрямками творчої та музично-педагогічної діяльності її представників. Доцільність такого історико-педагогічного дослідження зумовлена: усвідомленням сербської баянно-акордеонної школи як складника національного культуроосвітнього надбання; відсутністю системного аналізу тенденцій її розвитку; необхідністю виявлення передумов становлення сербської баянно-акордеонної школи, що потребувало вивчення історико-культурних та музично-освітніх тенденцій кінця XIX – початку XX століття.

На основі аналізу сербської історико-педагогічної та галузевої літератури з'ясовано, що єдиної періодизації культурно-історичних подій та музично-освітніх тенденцій не існує. Сербські автори звертаються переважно до вивчення окремих культурно-історичних подій, які залишаються відірваними від єдиного культурно-історичного процесу. Це зумовило необхідність систематизації історичних джерел, групування зібраної інформації, проведення порівняльного аналізу, виявлення й аналізу важливих історичних даних у контексті досліджуваної проблеми й визначення на цих підставах культурно-історичних періодів розвитку сербської баянно-акордеонної школи.

Перший період (кінець XIX століття до 1909 років) – *освітньо-інсталяційний* – суперечливий з огляду на проблеми розвитку сербської музичної освіти: з одного боку, активізується діяльність співочих товариств, у межах яких виформовуються музично-педагогічні ідеї щодо

організації та змісту музичної освіти, з іншого - поширюється приватна музична практика, яка, на думку дослідників (Т. Боговац, Р. Пейович), заважала процесу становлення системи національної музичної освіти. З'ясовано, що розвиток музично-педагогічної думки в Сербії протягом цього періоду пов'язаний з ідеями видатних сербських діячів, які в історію сербської музичної культури ввійшли як фундатори національної музичної освіти: С. Мокраняц, Т. Андреевич, К. Станкович. З їхньою діяльністю пов'язано певні зміни у сфері музичної освіти, зокрема: запровадження сербського фольклору в музично-освітній процес; уведення до навчального плану загальноосвітньої школи дисципліни „Музичне виховання”; започаткування підготовки музичних кадрів при співочих товариствах з вивченням нотної грамоти та техніки співу; організація трирічних шкіл, які здійснювали підготовку фахівців за теоретичним та інструментальним напрямом (скрипка, фортепіано, фісгармонія). Незважаючи на важливі зрушення в галузі музичної освіти за відсутності досконалої музично-методичної бази у сфері підготовки музикантів, музична освіта в перший період мала формальний характер.

Другий період (1909 – 1940 роки) – освітньо-реорганізаційний – характеризується збільшенням інструментальних спеціальностей у музичних школах при співочих товариствах, відкриттям мережі музичних початкових шкіл та факультативного курсу в музичній школі м. Земун за спеціальністю „Баян-акордеон”, появою перших методичних посібників та рекомендацій (С. Мокраняц, Р. Толінгер), спрямованих на підвищення рівня викладання дисципліни „Музичне виховання” в загальноосвітніх школах.

Перші два періоди ми розглядаємо як відправну точку для подальшого розвитку інструментальної та музично-педагогічної справи.

Третій період (1940 – 1960 роки) – освітньо-стабілізувальний, протягом якого активізується діяльність діячів та композиторів, що сповідують національні ідеї як відгук на драматичні події Другої світової війни. Баяністи-акордеоністи стають активними учасниками культурно-масових заходів. У 1942 році у м. Белград відкривається приватна музична школа „Звук”, засновниками якої стали Альбін та Нілка Факіні. Незважаючи на те, що школа проіснувала до 1946 року, установлено, що це перший музичний заклад, у якому відкрито клас „баяна-акордеона”. Уведення баянно-акордеонної спеціальності в приватну музичну школу ми розглядаємо як передумову становлення практики підготовки баяністів-акордеоністів, але не пов'язуємо її з організацією системи музичної освіти за фахом.

Четвертий період (1960 – 1990 роки) – національно-стверджувальний – ознаменований відкриттям педагогічних гімназій, у

яких здійснювалася підготовка фахівців за спеціальністю „Учитель музики”, удосконалювалися навчальні програми з дисципліни „Музичне виховання”, зміст яких складався з теоретичного (вивчення нотної грамоти, історії музики), виконавсько-практичного (гра на інструменті), колективно-виконавського (хор або оркестр) блоків, уведення спеціальності „Баян-акордеон” у початкові та середні музичні школи.

П'ятий період (1991 р. – початок ХХІ століття) – *національно-самодостатній* – розгортається в умовах розбудови суверенної держави та її входження до європейського простору на тлі поширення процесів реформування всіх галузей соціальної системи, зокрема музично-освітньої, у таких аспектах: відповідно до профілю підготовки учнів у музичних школах встановлено термін навчання та вікові категорії; перехід з п'ятирічної на чотирирічну середню освіту, запровадження двоступеневої вищої освіти (професійна/академічна); удосконалення навчальних планів та програм на всіх рівнях музичної освіти відповідно до міжнародних освітніх стандартів; уведення спеціальності „Баян-акордеон” до системи вищої музичної освіти.

На наш погляд, запропонована періодизація розвитку сербської баянно-акордеонної школи та музично-освітніх тенденцій на тлі відповідного культурно-історичного контексту не суперечить виділеним історичним періодам. Навпаки, розгортання культурно-історичних подій, динаміка становлення музичної освіти та розвиток сербської баянно-акордеонної школи ми розглядаємо в контексті єдиного історичного процесу.

На підставі аналізу музично-педагогічних і творчих досягнень представників сербської баянно-акордеонної школи виявлено ряд високоосвічених діячів, фундаторів сербської баянно-акордеонної школи, серед яких: фундатор сербської баянно-акордеонної школи, методист, автор першої методики для баяна-акордеона, радник Міністра освіти В. Вукович-Терзич; провідні викладачі класу баяна-акордеона – М. Барачков, Д. Павловська, Й. Говедник; фундатор баянно-акордеонної школи народної музики, автор першої методики для баяна-акордеона традиційного напрямку М. Крневац; член міжнародної асоціації баяністів-акордеоністів, провідний педагог-новатор, який підготував плеяду відомих виконавців, професор Р. Томич. Вони довели педагогічну спроможність сербської баянно-акордеонної школи на світовому рівні, створили ефективні педагогічні технології, які стали відправними для їхніх послідовників.

На підставі аналізу контексту культурно-історичних подій та динаміки розвитку музичної освіти в Сербії в окреслених хронологічних межах було визначено такі тенденції її становлення та розвитку:

- перехід аматорських форм музикування на рівень масової просвітницької діяльності баяністів-акордеоністів, активізація приватної баянно-акордеонної практики як альтернативної організаційної форми музичної освіти;

- вивчення міжнародного досвіду та обмін кращими педагогічними технологіями, що сприяло підвищенню музично-освітнього рівня сербської баянно-акордеонної школи;

- активна просвітницька діяльність баяністів-акордеоністів, яка стала складником змісту та організації музичної освіти за фахом;

- ефективність та унікальність організації музичної освіти за фахом, яка полягає в поєднанні народного та академічного напрямів підготовки баяністів-акордеоністів.

Водночас з позитивною динамікою розвитку сербської баянно-акордеонної школи виявлено й гальмівні тенденції: відсутність вищої освіти за фахом до кінця 1990-х років; обмежена кількість методичних посібників та рекомендацій з проблем підготовки баяністів-акордеоністів на всіх рівнях музичної освіти; відсутність докторських студій за фахом, які потребують подальшого розвитку.

У третьому розділі – **„Національно-типологічні особливості сербської баянно-акордеонної школи”** – виявлено типи сербської баянно-акордеонної школи, визначено етапи її академізації, розкрито характерні риси сербської баянно-акордеонної школи академічно-народного типу, схарактеризовано особливості художньо-естетичної підготовки баяністів-акордеоністів та формування етнонаціонального виконавського стилю в її межах.

У контексті дослідження сербську баянно-акордеонну школу розглядаємо як поліцентричне музично-освітнє явище, типи якої вирізняються рівнем фахової компетентності педагогів, організацією навчально-виховного процесу, соціальним статусом, формами власності, напрямками підготовки баяністів-акордеоністів, жанровою спрямованістю. Доцільність національно-типологічного проекту дослідження зумовлена: відсутністю аналізу сербської баянно-акордеонної галузі як складно-структурованої системи, визначення її елементів (типів), зв'язків між ними, виявлення зовнішніх чинників, які впливають на динаміку розвитку системи та її елементів (типів).

Установлено, що найбільш відповідною в реалізації національно-типологічного проекту є система музичних жанрів О. Соколова, що базується на класифікації музичних явищ за такими ознаками: сфера побутування, соціальний статус, період існування, види та напрями музичної діяльності, які обрано основними критеріями типологізації сербської баянно-акордеонної школи.

Аналіз структури сербської баянно-акордеонної школи як системи дозволив виділити її типи й згрупувати їх за напрямками: *народні*: народно-національний, самодіяльний, масовий, естрадний; *професійні*: академічний, академічно-народний.

Народно-національний тип школи виник у 1920-х роках ХХ століття й сьогодні характеризується як баянно-акордеонна школа народної музики. Аналіз довідково-енциклопедичної літератури показав, що в термінологічній базі це поняття залишається не визначеним, що дало підстави для власного його тлумачення. Поняття *сербська баянно-акордеонна школа народної музики* ми розуміємо таким чином - це мережа недержавних музично-освітніх установ альтернативного характеру, діяльність яких спрямована на підготовку баяністів-акордеоністів етнокультурного призначення. Доведено, що сербська баянно-акордеонна школа народної музики - це музично-освітня галузь локального (національного) призначення, яка функціонує та розвивається під впливом соціокультурних тенденцій певної країни та є унікальним музично-освітнім явищем у межах світового музично-освітнього простору.

З'ясовано, що народно-національний тип сербської баянно-акордеонної школи виник у колах музикантів-аматорів, творчість яких заснована на традиційних формах музикування, (за О. Соколовим, чисті музичні жанри). Запропоновано *народно-національний тип* розглядати як первісну творчо-виконавську базу музично-освітнього характеру, зміст якої полягає в просвітницькій діяльності баяністів-акордеоністів, заснованої на традиційних формах музикування.

Самодіяльний тип сербської баянно-акордеонної школи виник у 1940-х роках ХХ століття в колах музикантів-аматорів, проте в його межах формувались виконавські прийоми, види техніки, виникали організовані форми творчої діяльності – творчі спілки баяністів-акордеоністів, поширювався музичний репертуар та музично-виконавські напрями – пісенно-побутові й танцювально-побутові (за О. Соколовим, взаємодіючий жанр як синтез слова-музики-танцю). Доведено, що в межах самодіяльного типу відбувся розподіл творчої діяльності баяністів-акордеоністів – соліст (концертний виконавець) та акомпаніатор (концертмейстер), які сьогодні входять до класифікатора професій баяністів-акордеоністів.

Масовий тип сербської баянно-акордеонної школи виник у 1950-х роках ХХ століття та відмічається стихійним відкриттям баянно-акордеонних секцій у клубах культури та дозвілля, загальноосвітніх закладах, приватних баянно-акордеонних школах народної музики. Доведено, що в межах масового типу сербської баянно-акордеонної школи були сформовані форми організації навчально-виховного процесу та педагогічні принципи підготовки баяністів-акордеоністів за народним

напрямом, а саме: відсутність оцінювання успішності учнів та атестата державного зразка; вільний термін навчання; відсутність розподілу за класами й групами та обов'язкових програмних вимог; вільний вибір навчально-виховного процесу учнем: від індивідуальних до колективних форм підготовки; особлива увага до розвитку артистичних здібностей засобами активізації концертної діяльності; усна передача музичного матеріалу від майстра до послідовника; опанування творами народної музики переважно балканських країн.

Естрадний тип – виник у 1990-х років ХХ століття та відмічається: уведенням у виконавську практику баяністів-акордеоністів електроприладів та акустичних систем; популяризацією колективних форм музикування; виникненням комерційної баянно-акордеонної індустрії; відкриттям приватних баянно-акордеонних шкіл при студіях звукозапису; запровадженням професійних форм музикування в практику баяністів-акордеоністів за рахунок освічених музикантів, які в другій половині ХХ століття все частіше реалізують творчі амбіції у сфері естрадного мистецтва.

Визначення та аналіз типів (народно-національний, самодіяльний, масовий, естрадний) сербської баянно-акордеонної школи дозволив дійти висновку, що сербська баянно-акордеонна школа народної музики є руховим явищем, яка трансформується під впливом соціокультурних тенденцій локальної країни, але незмінна залишається її традиційна музична основа; процес трансформації баянно-акордеонної школи народної музики відбувався таким чином: від аматорського музикування через синкретичне виконавське мистецтво до організованих музично-освітніх форм баянно-акордеонної практики.

З'ясовано, що *академічний тип* сербської баянно-акордеонної школи виник у 1960-х роках ХХ століття на базі народної баянно-акордеонної практики баяністів-акордеоністів та пов'язаний з уведенням спеціальності „Баян-акордеон” у систему державної початкової музичної освіти. Процес академізації сербської баянно-акордеонної школи визначено в такій послідовності: від народної музики через дестабілізувальний синкретизм суспільного мислення до уніфікації (академізації) баянно-акордеонного виконавства.

Установлено, що в межах академічного типу сербської баянно-акордеонної школи склалися форми організації навчально-виховного процесу та педагогічні принципи підготовки баяністів-акордеоністів, які суттєво вирізняються від підготовки в баянно-акордеонних школах народної музики, а саме: обов'язкове оцінювання успішності учнів; надання атестата державного зразка; установлений термін навчання; обов'язковий розподіл за класами та групами; єдині програмні вимоги;

індивідуальна форма навчання; систематичність і послідовність; поглиблене вивчення теорії та історії музики, опанування творами різних стилів і жанрів.

Порівняльний аналіз двох музично-освітніх напрямів дозволив дійти висновку, що академічний тип сербської баянно-акордеонної школи, на відміну від її народного типу, має універсальний міжнародний статус та розвивається під впливом культуросвітніх національних і світових тенденцій.

Установлено, що в системі сучасної баянно-акордеонної освіти стверджується *академічно-народний тип* школи, у якому співіснують два напрями підготовки баяністів-акордеоністів – народний і професійний. На основі аналізу освітніх технологій та організації навчально-виховного процесу сербської баянно-акордеонної школи визначено її характерні риси:

- неподільність початкової та середньої ланок системи музичної освіти;
- зарахування баяністів-акордеоністів у початкову музичну школу на конкурсній основі;
- відсутність регламентованої академічної звітності в процесі навчання;
- підготовка фахівців у галузі баянно-акордеонної справи локально-національного призначення (за народним напрямом) та універсального статусу (за академічним напрямом).

З'ясовано, що введення народного напрямку в систему академічної баянно-акордеонної освіти дозволило музично-освітнім установам вирішувати кілька завдань: установити зв'язок між народним та професійним напрямами галузі; розширити компетенції баяністів-акордеоністів; наповнити професійним змістом підготовку музикантів за народним спрямуванням; надати можливість баяністам-акордеоністам за народним напрямом продовжити навчання на рівнях середньої та вищої музичної освіти; збільшити контингент баяністів-акордеоністів у державних музичних закладах.

Установлено, що особливу роль у процесі підготовки баяністів-акордеоністів широкого профілю в умовах баянно-акордеонних шкіл академічно-народного типу відіграє художньо-естетичне виховання в класі спеціального інструмента. Головним інструментом розвитку художньо-естетичних якостей у баяністів-акордеоністів у класі індивідуальних занять є процес роботи над музичним репертуаром, у межах якого формується художньо-образне мислення, логіка „розкодування” музичних знаків, здійснюється вибір оптимального виконавського варіанта, вирішуються технічні завдання, що зумовлено першорядною місією виконавця – відтворення художньо-естетичного змісту музики. Установлено, що

репертуарний арсенал сербських баяністів-акордеоністів складається з академічних творів та традиційної музики в рівних пропорціях, що забезпечує баяністам-акордеоністам подальшу професійну реалізацію в різних сферах (культурно-розважальній, музично-педагогічній, виконавській) діяльності.

Унікальність сербської баянно-акордеонної школи доведено на основі аналізу етнонаціонального виконавського стилю її представників, зміст якого ми інтерпретуємо як *етновідповідну, художньо-естетичну категорію індивідуально-творчого процесу баяністів-акордеоністів*.

Установлено, що процес формування етнонаціонального виконавського стилю в баяністів-акордеоністів складається з таких етапів: *пізнавальний* (ознайомлення з музичними стилями та жанрами); *продуктивний* (опанування виконавськими навичками в процесі рівноцінного творчого діалогу „педагог – учень”); *експансивний* (формування самостійного творчого проекту в процесі реалізації практично-виконавської діяльності); *евристичний* (упровадження особистої творчої ініціативи музиканта у виконавсько-практичний процес); *професійний* (самостійність у вирішенні творчих завдань). На підставі аналізу етнонаціонального виконавського стилю сербських баяністів-акордеоністів доведено, що ступінь його сформованості залежить від особистих якостей баяністів-акордеоністів (ментальні, психологічні, естетичні), умов, рівня та напряму їх фахової підготовки, приналежності до національних культуроосвітніх цінностей, які покладено в основу професійного зростання майбутніх митців.

У четвертому розділі – **„Аналіз змісту та освітніх технологій підготовки баяністів-акордеоністів на рівнях початкової та середньої музичної освіти Сербії”** – досліджено процес трансформації організації, змісту та технологій підготовки сербських баяністів-акордеоністів на рівнях початкової та середньої музичної освіти, виявлено інноваційні педагогічні принципи формування виконавської майстерності з визначенням можливостей їх запровадження у вітчизняну музично-освітню практику підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної справи.

Компаративний аналіз законодавчої бази, навчальних планів і програм початкової та середньої ланок музичної освіти дав змогу дослідити процес трансформації організації, змісту й педагогічних технологій підготовки сербських баяністів-акордеоністів. Динаміку змін у організації, змісті та технологіях підготовки музикантів за фахом представлено в хронологічній послідовності періодів, межі яких окреслено шляхом вивчення та систематизації законодавчих і освітніх документів.

На рівні *початкової ланки* виділено такі періоди: *інсталяційно-фаховий* (кінець XIX – початок XX століття) – започаткування

інструментальної практики в системі загальної початкової освіти. Незважаючи на факультативний зміст музичного виховання цього періоду, було закладено умови для його розподілу на музично-профільні галузі – музичної теорії та виконавської практики; *освітньо-розбудовний* містить два етапи: *перший* (до 1949 р.) – відсутність єдиного державного музично-освітнього стандарту, планів і програм навчання, превалювання особистої педагогічної ініціативи; *другий* (1949 – 1967) – підписання угоди про стандартизацію навчальних планів і програм, установа періоду навчання в початкових музичних школах для всіх музичних напрямів підготовки, формування баяністичної теоретико-методичної бази за рахунок накопичення емпіричного досвіду; *освітньо-реорганізаційний* (1967 – 1977) – розширено перелік музичних спеціальностей у музичних початкових закладах; запроваджено вступні випробування для всіх напрямів підготовки; упроваджено альтернативні музичні секції за напрямками: народне, ренесансне, естрадне та джазове виконавство; удосконалено навчальне забезпечення, яке містить програмний мінімум на кожен рік навчання, характеристику кожного напрямку підготовки, методичні рекомендації, перелік музичних творів; *інноваційно-фаховий* (1977 – 1992) – запровадження в систему початкової музичної освіти нових навчальних планів і програм, зміст яких спрямовано на підготовку учнів до вступу до середніх музичних шкіл, що стимулювало пошуки ефективних технологій підготовки баяністів-акордеоністів; *освітньо-реформаторський* (1992 – 2010) – реструктуризація початкової музичної ланки в єдину двоступеневу музично-виховну систему, упровадження нового програмного забезпечення в змістовній кореляції двох освітніх ланок; підвищення кваліфікаційного рівня педагогічних кадрів для початкових музичних шкіл; упровадження навчального забезпечення для альтернативних спеціальностей, на підставі яких факультативний зміст навчання змінено на професійний; *сучасний* (2010 – до сьогодні) – установлено віковий ценз для вступників на початкову ланку музичної освіти; розширено перелік основних спеціальностей; уточнено музичні профілі альтернативного музичного виховання з можливістю їх викладання як основних; підготовку баяністів-акордеоністів за народним та академічним профілями здійснюють за програмою основної форми навчання.

На рівні *середньої ланки* виділено такі періоди: *розбудовно-спеціалізований* (1960 – 1992) – складання навчального забезпечення за фахом у кореляції зі змістом початкової музичної ланки; введення до навчального плану баяністів-акордеоністів дисципліни „Методика”; підготовка баяністів-акордеоністів за академічним профілем „Музичне мистецтво – виконавець”; упровадження міжнародного освітньо-

педагогічного досвіду й методичних доробок й процес підготовки баяністів-акордеоністів; *національно-спеціалізований* (1992 – 1996) – запроваджено два освітні профілі підготовки баяністів-акордеоністів: „Музичний виконавець”; „Музичний співробітник”, що вказує на значні зміни в галузі навчання фахівців баянно-акордеонної справи на рівні середньої музичної освіти; збільшено обсяг навчальних годин для курсу „Методика” для баяністів-акордеоністів, яку викладають тільки для учнів спеціалізації „Музичний виконавець”; для спеціалізації „Музичний співробітник” збільшено перелік музично-теоретичних та історико-культурологічних дисциплін, що відповідає змісту спеціальності; *реформаторсько-спеціалізований* (1996 – 2010) – розширено перелік музичних спеціальностей; реорганізовано внутрішню структуру середніх музичних навчальних закладів з розподілом на відділення; підготовка баяністів-акордеоністів здійснюється на двох відділеннях – вокально-інструментальному за спеціальністю „Музичний виконавець” та на відділенні естрадної музики за спеціальністю „Музичний виконавець музики для естради”.

Аналіз законодавчої бази, навчальних планів і програм початкової та середньої музично-освітньої ланок показав, що організація, зміст і технології підготовки баяністів-акордеоністів удосконалюються й динамічно розвиваються за рахунок створення єдиного музично-освітнього комплексу шляхом реструктуризації початкової та середньої ланок; збільшення основних та альтернативних спеціальностей; удосконалення змісту фахової підготовки за рахунок уведення дисциплін, адекватних профілю підготовки „Баян-акордеон”, що дасть змогу розширити компетенції задля подальшої професійної реалізації та активної участі в культурному житті суспільства.

На основі аналізу сучасної сербської методики викладання гри на баяні-акордеоні виявлено інноваційні педагогічні принципи, спрямовані на формування та розвиток виконавської майстерності, а саме: орієнтації на самостійність виконавця, передбачення етапів його професійного розвитку; систематичного вдосконалення навчального репертуару; формування художньо-образного мислення, віртуозності, концертності, змагальності, виконавської універсальності, етновідповідності, артистизму. Зазначені принципи фахової підготовки баяністів-акордеоністів стійко ввійшли в педагогічну практику сербських педагогів баяна-акордеона, проте не отримали відповідної оцінки з боку методистів та дослідників. Ураховуючи високі показники представників сербської баянно-акордеонної школи (особливо на рівні початкової та середньої музично-освітніх ланок) у сфері підготовки баяністів-акордеоністів, що свідчить про значні досягнення сербських колег у галузі методики викладання гри

на баяні-акордеоні, у роботі запропоновано рекомендації щодо їх уведення в сучасну вітчизняну методичну базу викладачів баяна-акордеона в якості апробованих та ефективних з метою її збагачення та осучаснення.

У п'ятому розділі – „**Аналіз змісту та освітніх технологій підготовки баяністів-акордеоністів в умовах трансформації системи вищої освіти Сербії**” – досліджено трансформаційні зміни в системі вищої професійної музичної освіти, визначено напрями підготовки баяністів-акордеоністів у її межах; здійснено порівняльний аналіз навчальних планів та програм за музично-педагогічним і музично-мистецьким напрямами підготовки баяністів-акордеоністів України й Сербії; окреслено можливості впровадження позитивного сербського досвіду у вітчизняну практику професійної підготовки баяністів-акордеоністів з метою її вдосконалення та подальшої інтеграції до світового освітнього простору.

На основі вивчення законодавчої бази встановлено, що процес підготовки баяністів-акордеоністів на рівні вищої музично-освітньої ланки розпочато в 1987 році у вищій музичній школі м. Ніш. З'ясовано, що це єдиний вищий музичний заклад у Сербії, який до 1997 року здійснював підготовку баяністів-акордеоністів за такими спеціальностями: з 1987 до 1993 року – „Учитель музичної культури”, з 1993 до 1999 року – „Учитель-інструменталіст – баян-акордеон”. Установлено, що виконавсько-педагогічний напрям підготовки баяністів-акордеоністів у системі вищої освіти Сербії введено тільки в 1993 році, до цього часу діяльність вищої музичної школи м. Ніш була спрямована на підготовку учителів музики загальноосвітніх шкіл.

Подальший розвиток професійної баянно-акордеонної галузі пов'язаний з уведенням спеціальності в систему академічної музичної освіти: Приватний факультет красних мистецтв університету Уніон м. Белград (1997), філологічно-мистецький факультет університету м. Крагуєвац (1998), факультет мистецтв університету м. Ніш (2002), діяльність вищої музичної школи м. Ніш у 2006 році було зупинено.

Аналіз законодавчої бази та освітніх документів дав змогу встановити музично-освітні події та розкрити процес формування системи вищої баянно-акордеонної освіти Сербії в такій хронологічній послідовності: **1978 – 1986 роки** – прийнято Закон про вищу школу, який став основою для відкриття вищої музичної школи м. Ніш та започаткування практики підготовки баяністів-акордеоністів у її межах; **1986 – 1992 роки** – уведення профільного та ступеневого класифікатора вищих навчальних закладів, на основі якого було визначено напрями підготовки фахівців у вищій музичній школі м. Ніш: „Учитель музичної культури”; **1992 – 1998 роки** – запровадження практики підготовки баяністів-акордеоністів за педагогічно-виконавським напрямом „Учитель-

інструменталіст – баян-акордеон” у вищій музичній школі м. Ніш; започаткування практики підготовки баяністів-акордеоністів на факультетах мистецтв; **1998 – 2005 роки** – реструктуризація вищої музичної школи м. Ніш у факультет мистецтв університету м. Ніш; професійна підготовка фахівців здійснюється на факультетах мистецтв за освітньо-кваліфікаційними рівнями: „основний”, „спеціаліст”, „магістр”; **2005 – 2008 роки** – розроблено стандарти щодо наукових, професійних і мистецьких звань з урахуванням рівнів студій та їхньої належності до освітньо-наукової й мистецької галузей; освітньо-кваліфікаційний рівень „спеціаліст” було скасовано, але залишився в назвах кваліфікацій до 2008 року; **2008 – 2010** – узгоджено ОКР, напрями та профілі (спеціальності) підготовки баяністів-акордеоністів:

I освітній рівень – основні академічні студії, напрям підготовки „музичний митець” спеціальності: „Педагог музики I рівня академічних студій”, „Дипломований музикант – баяніст-акордеоніст I рівня академічних студій”;

II освітній рівень – академічні майстер-студії, напрям підготовки „майстер музичний митець”, спеціальності: „Майстер педагог музики II рівня академічних студій”, „Майстер музикант – баяніст-акордеоніст II рівня академічних студій”. Галузеві освітні стандарти 2008 – 2010 років залишаються чинними до сьогодні.

На основі зіставлення навчальних планів та програм підготовки баяністів-акордеоністів у Сербії та Україні визначено спільні тенденції у формуванні змісту професійної підготовки баяністів-акордеоністів обох країн: 1) ідентичність напрямів підготовки баяністів-акордеоністів; 2) орієнтація на світові стандарти підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної справи; 3) визначення змісту підготовки на засадах компетентнісного підходу; 4) спільні вимоги до вступників у вищий навчальний заклад; 5) демократичний підхід до вибіркового блоку дисциплін; єдина європейська система 100-бального оцінювання.

У контексті виявлених тенденцій виділено певні відмінності, детерміновані державною політикою у сфері професійної музичної освіти та баянно-акордеонної підготовки: 1) відсутність окремих освітньо-кваліфікаційних ланок у системі вищої освіти Сербії, зокрема: ОКР „спеціаліст”, асистентури-стажування, кандидатських та докторських студій; в Україні сформовані всі ланки вищої музичної освіти, у межах яких здійснюється підготовка баяністів-акордеоністів; 2) збільшення спеціального блоку дисциплін, які відповідають майбутній професійній діяльності за рахунок вилучення окремих дисциплін загальноосвітнього блоку в Сербії; у змісті українських навчальних планів навпаки спостерігається тенденція до скорочення спеціальних та збільшення

загальноосвітніх дисциплін, що негативно впливає на підготовку музичних кадрів баянно-акордеонної галузі; 3) збільшення національного компонента в змісті сербських навчальних планів, спрямованого на вивчення традиційної культури; в українських навчальних планах приділено меншу увагу розвитку національної свідомості молоді, а такі дисципліни, як український фольклор та історія української музики, викладаються поверхово; 4) характер спрямованості підготовки фахівця: у Сербії підготовка баяністів-акордеоністів орієнтована на соціокультурні потреби країни та гідне представлення національної баянно-акордеонної школи на світовому рівні шляхом запровадження двох напрямів підготовки (народного/академічного); в Україні, навпаки, орієнтація на міжнародний музично-освітній простір, про що свідчить переважно академічний напрям підготовки фахівців; 5) на рівні педагогічного компонента: у Сербії значну увагу приділено педагогічному блоку дисциплін (педагогіка, методика, історія виконавства на баяні-акордеоні, педагогічна практика), які викладаються протягом усього навчання; в Україні педагогічна підготовка баяністів-акордеоністів має формальний зміст, адже обмежена кількість годин методичного курсу та недосконала організація бази практик не здатні забезпечити відповідної педагогічної підготовки студентам за фахом.

Результати порівняльного аналізу практики підготовки баяністів-акордеоністів в умовах вищої музичної освіти Сербії та України показали, що музично-освітні системи у двох країнах знаходяться на стадії реформування, характеризуються відсутністю окремих освітніх ланок, що порушує неперервність навчання (Сербія), слабким розвитком окремих сегментів, що негативно впливає на якість підготовки баяністів-акордеоністів в умовах вищої музичної освіти (Україна).

Проте розвиток музично-освітніх систем Сербії та України знаходиться в неперервній кореляції завдяки обміну студентами та творчо-педагогічним досвідом. Епіцентром сербсько-українських відносин у сфері музичної освіти став Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, у якому у 2009 році розпочато практику підготовки сербських студентів, більшість з яких навчаються за спеціальністю „Баян-акордеон”, ефективно реалізуються двосторонні культуротворчі, навчальні та науково-дослідні програми, які надають можливість виявити досягнення та недоліки в музично-освітній системі країн.

Незважаючи на той факт, що вітчизняна баянно-акордеонна галузь має більше методичних напрацювань та практичного досвіду, за низкою показників вона поступається сербській системі підготовки баяністів-акордеоністів. Проведений компаративний аналіз організації та змісту підготовки баяністів-акордеоністів у системах підготовки баяністів-

акордеоністів двох країн дозволив виявити конструктивні шляхи вдосконалення вітчизняної практики підготовки баяністів-акордеоністів:

- *на державному рівні*: удосконалення системи музичної освіти з вилученням освітньо-кваліфікаційного рівня „спеціаліст” з метою її наближення до світових освітніх стандартів; уведення додаткових спеціальностей для баяністів-акордеоністів на всіх рівнях музичної освіти з метою забезпечення відповідним широким арсеналом знань та вмій для їх подальшої професійної реалізації в культуротворчих процесах країни; установлення єдиного класифікатора спеціальностей баяністів-акордеоністів на всіх ланках музичної освіти;

- *на рівні вищого навчального закладу*: активізація міжнародної співпраці з культурними організаціями та музично-освітніми закладами різних країн з метою вивчення прогресивного музично-освітнього досвіду за напрямом та його запровадження в процес підготовки фахівців за спрямуванням; удосконалення навчально-методичного забезпечення процесу підготовки баяністів-акордеоністів з урахуванням прогресивного світового освітнього досвіду в галузі музичної освіти та баянно-акордеонної практики; удосконалення навчальних планів і програм у відповідній кореляції загальноосвітнього та спеціального блоків дисциплін з урахуванням специфіки підготовки баяністів-акордеоністів до виконавсько-практичної діяльності, організації спеціальних практик для баяністів-акордеоністів з визначенням бази їх проведення; збільшення кількості дисциплін методично-педагогічного блоку в навчальних планах підготовки баяністів-акордеоністів на рівнях середньої та вищої музичної освіти;

- *на особистісно-педагогічному рівні*: спрямованість педагогічних підходів і технологічних прийомів на формування в баяністів-акордеоністів комплексу творчо-професійних якостей, які дозволять майбутньому фахівцеві самостійно вирішувати професійні завдання, забезпечать професійну компетентність і творчу мобільність у різних сферах культурної та музично-освітньої діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено результати цілісного системного дослідження проблеми становлення й розвитку сербської баянно-акордеонної школи, що полягає в розкритті її соціокультурних функцій, національно-типологічних особливостей і характеристик, трансформаційних змін у системі вищої професійної музичної освіти й дає підстави для таких висновків:

1. Аналіз філософської, педагогічної та галузевої літератури засвідчив, що питання становлення й розвитку сербської баянно-акордеонної школи набули своєї актуальності й стали предметом ґрунтовних наукових досліджень в Україні та Сербії лише в 1990-х роках ХХ століття.

Вивчення стану порушеної проблеми дозволило зробити висновок про наявність певних прогалин у науковому доробку, зокрема: незначна кількість та локальність наукових досліджень щодо підготовки сербських баяністів-акордеоністів у межах системи музичної освіти Сербії; нерозробленість питань підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної діяльності в умовах реформування системи вищої освіти.

На підставі аналізу змісту основних термінів дослідження, поданих у довідково-енциклопедичній, навчально-методичній та спеціалізованій літературі, доведено, що з метою вивчення окремих аспектів розвитку баянно-акордеонної галузі науковці вживають різну термінологію („баянно-акордеонна культура” або „баянно-акордеонна школа”), проте точного антологічного їх визначення не існує. З метою уникнення непорозумінь, пов’язаних з трактуванням основних понять дослідження, у роботі запропоновано власну їх інтерпретацію.

На підставі аналізу широкого кола наукових джерел поняття *сербської баянно-акордеонної школи* інтерпретуємо як комплекс педагогічних, творчих і виконавських надбань, які транслюються в процесі педагогічної діяльності як особлива форма передачі знань та вмій від учителя до послідовника в системі музичної освіти локально зазначеної країни; музично-виховна галузь системи музичної освіти, що функціонує на базі теоретичного, практичного, художньо-естетичного досвіду історії поколінь.

Спираючись на таке розуміння базового поняття дослідження, поняття *сербська баянно-акордеонна культура* потлумачуємо як полікомпонентну сферу етнічного звукоідеалу в конкретно-інструментальній практиці, яка реалізує програму збереження та розвитку культурно-національних надбань і діє на біоенергетичному, ментальному, соціокультурному, музично-освітньому рівнях.

Доведено, що вибір термінології та її використання науковцями залежить від наукового підходу до вивчення окремих компонентів баянно-акордеонної галузі: зміст поняття „сербська баянно-акордеонна культура” характеризує історико-культурний аспект, а значення терміна „сербська баянно-акордеонна школа” висвітлює його історико-педагогічну сутність, що дозволило обрати його в якості базового в межах нашого дослідження.

2. На основі історико-культурологічного аналізу розвитку сербської баянно-акордеонної школи виявлено її соціокультурні функції, а саме:

універсальні (пізнавальна, морально-етична, естетична, соціально-організаторська, виховна, гедоністична, просвітницька, евристична, комунікативна, гуманістична, суспільно-перетворювальна, інформаційно-комунікативна, ціннісно-орієнтаційна); *специфічні* (функція етнічної ідентифікації, патріотична, ідеологічна, агітаційно-пропагандистська, інтеграційна, мобілізаційна, розважальна, профорієнтаційна, біоенергетична). Доведено, що сербська баянно-акордеонна школа – це культурно-освітнє багатofункціональне явище, представлене різними напрямками творчої діяльності баяністів-акордеоністів, що розвиваються під впливом соціальних запитів та державної політики країни.

3. У процесі дослідження виявлено передумови становлення баянно-акордеонної школи: зародження інструментальної практики на споріднених інструментах (кінець XIX – до 1909 року); виникнення аматорських форм музикування баяністів-акордеоністів, представниками яких були В. Фраг, В. Їнрих, І. Баїч, В. Франштишек, В. Вацлав, Г. Франьо, А. Тодорович-Крневац та ін. (1909 – 1940 роки); зародження приватної освітньо-педагогічної практики підготовки баяністів-акордеоністів, засновниками якої були А. Факін, Н. Факіна, В. Вукович-Терзич, М. Барачков, Е. Іованович (1940 – 1960 роки).

На підставі виявлених передумов, аналізу законодавчих та нормативних освітніх документів, культурно-історичних подій, урахування особливостей становлення й тенденцій розвитку системи музичної освіти Сербії визначено періоди становлення сербської баянно-акордеонної школи з виявленням характерних ознак кожного: перший (кінець XIX століття – до 1909 року) – *освітньо-інсталяційний*; другий (1909 – 1940 роки) – *освітньо-реорганізаційний*; третій (1940 – 1960 роки) – *освітньо-стабілізувальний*; четвертий (1960 – 1990 роки) – *національно-стверджувальний*; п'ятий (1991 р. – початок XXI століття) – *національно-самодостатній*.

4. Аналіз структури сербської баянно-акордеонної школи як системи дозволив визначити її типи за напрямками: *народні*: народно-національний, самодіяльний, масовий, естрадний; *професійні*: академічний, академічно-народний, які вирізняються: рівнем фахової компетентності педагогів, організацією навчально-виховного процесу, соціальним статусом, формами власності, напрямками підготовки баяністів-акордеоністів, музичним репертуаром. В основу запропонованої типології покладено систему музичних жанрів О. Соколова, що базується на класифікації музичних явищ за такими ознаками: сфера побутування, соціальний статус, період існування, види та напрями музичної діяльності, які стали критеріями типологізації сербської баянно-акордеонної школи.

Аналіз типів сербської баянно-акордеонної школи дозволив дослідити процес академізації сербської баянно-акордеонної школи, який розглядаємо в три етапи: перший – *асиміляція культуросвітніх традицій* – упровадження в систему баянно-акордеонної підготовки музично-педагогічного досвіду шкіл-партнерів; другий – *закономірний* – відбувається в процесі еволюції суспільного мислення, музично-інтонаційної мови та художньо-виражальних засобів баянно-акордеонного виконавства; третій – *синкретичний* – розглянуто у взаємозалежності й співіснуванні народної та академічної практики підготовки баяністів-акордеоністів у системі музичної освіти.

5. На підставі аналізу законодавчої бази та змісту навчального забезпечення встановлено, що в другій половині ХХ століття народний напрям підготовки баяністів-акордеоністів уведено в систему академічної баянно-акордеонної освіти, що стало основою для визначення сучасного типу сербської баянно-акордеонної школи – *академічно-народного*. За наслідками аналізу організації навчально-виховного процесу сербської баянно-акордеонної школи академічно-народного типу, освітніх технологій, що використовуються в процесі підготовки фахівців, визначено її характерні риси:

- неподільність початкової та середньої ланок системи музичної освіти;
- зарахування баяністів-акордеоністів на навчання в початкову музичну школу на конкурсній основі;
- відсутність регламентованої академічної звітності в процесі навчання;
- підготовка фахівців у галузі баянно-акордеонної справи локально-національного призначення (за народним напрямом) та універсального статусу (за академічним напрямом).

Установлено, що особливу роль у процесі підготовки фахівців широкого профілю в умовах баянно-акордеонних шкіл академічно-народного типу відіграє художньо-естетичне виховання в класі спеціального інструмента, а провідним чинником розвитку художньо-естетичних якостей баяністів-акордеоністів у класі індивідуальних занять є процес роботи над музичним репертуаром, спрямований на формування виконавської культури.

Унікальність сербської баянно-акордеонної школи доведено на основі аналізу етнонаціонального виконавського стилю її представників, зміст якого ми інтерпретуємо як *етновідповідну, художньо-естетичну категорію індивідуально-творчого процесу баяністів-акордеоністів*.

Установлено, що процес формування етнонаціонального виконавського стилю в сербських баяністів-акордеоністів відбувається

протягом усього навчання й складається з таких етапів: пізнавальний, продуктивний, експансивний, евристичний, професійний, які в сукупності забезпечують майбутніх фахівців необхідним арсеналом знань і вмінь для самостійного створення унікальних технологічних проектів у вирішенні художніх і технічних завдань. Аналіз етнонаціонального виконавського стилю сербських баяністів-акордеоністів дав підстави для висновку, що ступінь його сформованості залежить від ментальних особливостей та психологічних якостей особистості, рівня та напряму фахової підготовки, приналежності до національних культурних цінностей, які покладено в основу професійного зростання майбутніх фахівців.

6. На основі аналізу навчальних планів і програм підготовки баяністів-акордеоністів на рівні початкових і середніх музично-освітніх ланок доведено, що організація, зміст, педагогічні технології підготовки баяністів-акордеоністів удосконалюються й динамічно розвиваються за рахунок створення єдиного музично-освітнього комплексу шляхом реструктуризації початкової та середньої ланок; збільшення основних та альтернативних спеціальностей; напрямів підготовки баяністів-акордеоністів з урахуванням соціальних потреб і світових культуросвітніх тенденцій; удосконалення навчального забезпечення шляхом введення дисциплін, адекватних профілю підготовки „Баян-акордеон”.

У ході дослідження встановлено, що розвиток виконавської майстерності сербських баяністів-акордеоністів забезпечується використанням інноваційних педагогічних принципів, зокрема: орієнтації на самостійність виконавця та передбачення етапів його професійного розвитку, систематичного вдосконалення навчального репертуару, формування художньо-образного мислення, віртуозності, концертності, змагальності, виконавської універсальності, етновідповідності, артистизму, які стійко ввійшли в педагогічну практику сербських педагогів баяна-акордеона, проте не отримали відповідної оцінки з боку методистів та дослідників.

На підставі аналізу педагогічних принципів організації підготовки сербських баяністів-акордеоністів, її змісту, технологій розвитку виконавської майстерності сформульовано рекомендації щодо вдосконалення вітчизняної практики підготовки баяністів-акордеоністів на рівні початкової та середньої музичної освіти, які складаються з таких положень: створення єдиного класифікатора спеціальностей на всіх музично-освітніх рівнях, які здійснюють підготовку баяністів-акордеоністів; кореляція змісту й організації навчального процесу між початковою та середньою ланками баянно-акордеонної освіти; розширення компетенцій баяністів-акордеоністів за рахунок введення в навчальний процес факультативів або додаткових курсів; удосконалення

організаційного процесу проведення спеціальних практик на рівні середньої початкової освіти у співпраці з початковими музичними закладами шляхом підписання угод про їх проведення на базах обох сторін; збільшення методичного арсеналу викладачів баяна-акордеона шляхом вивчення досвіду представників різних національних баянно-акордеонних шкіл.

7. На основі аналізу законодавчої бази та нормативних освітніх документів установлено, що процес формування системи вищої баянно-акордеонної освіти Сербії відбувався в такій хронологічній послідовності: 1978 – 1986 – прийнято Закон про вищу школу, на підставі якого розпочато процес створення та реалізації проекту відкриття першого вищого навчального закладу в країні за музично-педагогічним профілем (Вища музична школа м. Ніш); 1986 – 1992 роки – уведення профільного та ступеневого класифікатора вищих навчальних закладів, на основі якого у вищій музичній школі м. Ніш уведено єдиний напрям підготовки музикантів усіх інструментальних спеціальностей „Учитель музичної культури”; 1992 – 1998 – розпочато практику підготовки баяністів-акордеоністів у Вищій школі м. Ніш за напрямом „Учитель-інструменталіст – баян-акордеон”; 1998 – 2005 роки – реструктуризація вищої музичної школи м. Ніш у факультет мистецтв університету м. Ніш; підготовка баяністів-акордеоністів здійснюється на факультетах мистецтв за освітньо-кваліфікаційними рівнями: „основний”, „спеціаліст”, „магістр”; 2005 – 2008 роки – розроблено стандарти щодо наукових, професійних і мистецьких звань з урахуванням рівнів студій та їхньої належності до освітньо-наукової й мистецької галузей; вилучення з системи вищої ланки освітньо-кваліфікаційного рівня „спеціаліст”; 2008 – 2010 – узгоджено напрями, спеціальності, назви кваліфікацій та освітньо-кваліфікаційні рівні; підготовка баяністів-акордеоністів здійснюється на факультетах мистецтв на двох освітньо-кваліфікаційних рівнях за такими напрямами та спеціальностями:

- „Музичне мистецтво”, спеціальності: „дипломований музичний митець I рівня академічних студій” – основні студії; „майстер музичний митець II рівня академічних студій” – майстер-студії;
- „Музична педагогіка”, спеціальності: „педагог музики I рівня академічних студій”; „майстер педагог музики II рівня академічних студій”.

На підставі аналізу перебігу становлення й розвитку системи вищої баянно-акордеонної освіти Сербії протягом визначених хронологічних меж було виявлено, що в його початковій фазі (1986 – 1992 рр.) переважав педагогічний напрям підготовки баяністів-акордеоністів; у другій - (1992 – 1998 рр.) – спостерігалася перевага розвитку виконавського напрямку

підготовки; у третій - (1998 – 2005 рр.) виявлено діалектичну єдність педагогічного та виконавського складників, що й зумовило специфіку підготовки баяністів-акордеоністів у системі вищої музичної освіти; у четвертій - (2005 – 2008 рр.) відбувалося реформування системи баянно-акордеонної освіти в Сербії відповідно до світових освітніх стандартів; особливістю п'ятої фази (2008 – 2010 рр.) стало впорядкування освітньо-кваліфікаційних титулів, назв спеціальностей, напрямів і кваліфікацій, змісту навчального забезпечення, зумовлене впливом і внутрішніх, і зовнішніх чинників, особливо інтеграційних і полікультурних.

8. Порівняльний аналіз практики підготовки баяністів-акордеоністів на рівні вищої музичної освіти в Сербії та Україні дозволив виділити її загальні закономірності: ідентичність напрямів підготовки баяністів-акордеоністів; орієнтація на світові стандарти підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної справи; визначення змісту підготовки на засадах компетентнісного підходу; спільні вимоги до вступників у вищий навчальний заклад; демократичний підхід до вибіркового блоку дисциплін; єдина європейська система 100-бального оцінювання.

Проте на тлі виявлених загальних закономірностей установлено, що кожна з країн має різний рівень розвитку окремих сегментів системи підготовки баяністів-акордеоністів. Незважаючи на високі показники Сербії у сфері підготовки баяністів-акордеоністів, подальшого вдосконалення потребують окремі ланки вищої баянно-акордеонної освіти (асистентура-стажування, кандидатські та докторські студії); у межах функціонування аналогічної системи України невирішеними залишаються питання щодо існування освітньо-кваліфікаційного рівня „спеціаліст”, упорядкування змісту навчального забезпечення з визначенням дисциплін, адекватних напряму підготовки „Баян-акордеон”, проведення спеціальних практик, організації баз їх проведення.

Результати порівняльного аналізу практики підготовки баяністів-акордеоністів в умовах вищої музичної освіти Сербії та України дозволили зробити висновок, що музично-освітні системи в обох країнах знаходяться на стадії реформування, характеризуються відсутністю окремих освітніх ланок, що порушує неперервність навчання (Сербія), недосконалим розвитком окремих сегментів, що негативно впливає на загальний рівень підготовки баяністів-акордеоністів в умовах вищої музичної освіти (Україна).

На основі узагальнення теорії й практики підготовки баяністів-акордеоністів у Сербії окреслено можливі шляхи запровадження прогресивного досвіду в систему вітчизняної баянно-акордеонної освіти:

– *на державному рівні:* удосконалення системи музичної освіти з вилученням освітньо-кваліфікаційного рівня „спеціаліст”; уведення

додаткових спеціальностей для баяністів-акордеоністів на всіх рівнях музичної освіти відповідно до сучасних соціальних потреб; уведення єдиного класифікатора спеціальностей баяністів-акордеоністів для всіх освітніх рівнів системи музичної освіти;

– *на рівні вищого навчального закладу*: активізація міжнародної співпраці з культурними організаціями та музично-освітніми закладами з метою вивчення міжнародного музично-освітнього досвіду за напрямом та його запровадження в процес підготовки фахівців за спрямуванням; удосконалення навчально-методичного забезпечення процесу підготовки баяністів-акордеоністів з урахуванням прогресивного світового досвіду; удосконалення навчальних планів і програм за рахунок відповідної кореляції загальноосвітнього та спеціального блоків дисциплін з урахуванням специфіки підготовки баяністів-акордеоністів; регулювання питань щодо організації спеціальних практик для баяністів-акордеоністів з визначенням бази їх проведення; збільшення кількості дисциплін методично-педагогічного блоку з метою підвищення якості підготовки баяністів-акордеоністів до музично-педагогічної діяльності;

– *на особистісно-педагогічному рівні*: спрямування педагогічних підходів і технологічних прийомів на формування в баяністів-акордеоністів комплексу творчо-професійних якостей, які дозволять майбутньому фахівцеві самостійно вирішувати професійні завдання, забезпечать професійну компетентність і творчу мобільність у різних сферах культурної та музично-освітньої діяльності.

Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів заявленої проблеми. Подальших наукових розвідок потребують питання, пов'язані із запровадженням єдиних напрямів підготовки баяністів-акордеоністів на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях вітчизняної музичної освіти з урахуванням сучасних соціальних потреб; розробкою відповідних програм, здатних забезпечити конкурентоспроможність фахівців на світовому ринку праці, підвищити соціальний статус професії баяніста-акордеоніста в межах країни.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях:

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати:

1. Устименко-Косоріч О. А. Сербська баянно-акордеонна школа: історія та сучасність : монографія / О. А. Устименко-Косоріч. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 352 с.
2. Устименко-Косоріч Ж. Структурне компоненте школе хармонике у Србије / Ж. Устименко-Косоріч // Методичка пракса : часопис за наставу и учење / гл. уредник доц. др. Зорица Цветановић. – Број 2. – Београд :

Учительски факултет у Врању и „Школска книга” ДОО у Београду, 2013. – С. 265 – 276.

3. Устименко-Косорич Е. А. Проект-внедрение сербских баянистических образовательно-педагогических технологий в систему отечественной подготовки баянистов-аккордеонистов: начальный и средний уровни образования / Е. А. Устименко-Косорич // Журн. науч. публ. аспирантов и докторантов / гл. ред. В. В. Иванов.– Курск, 2013. – № 8. – С. 126 – 131.

4. Устименко-Косорич Е. А. Сербская баянно-аккордеонная школа как предмет музыкально-педагогического анализа / Е. А. Устименко-Косорич // European Researcher. – 2012. – № 12. – С. 2251 – 2256.

5. Устименко-Косорич О. Феномен „извођачке школе” као предмет научно-теоријске анализе / Олена Устименко-Косорич // Годишњак Учительског факултета у Врању / главни и одговорни уредник проф., др. Сунчица Денић. – Година пета. – Врање: Штампa „Аурора”, 2014. – С. 151 – 160.

6. Устименко-Косорич О. А. Анализ закоморностей розвитку сербської баянно-акордеонної школи в контексті культурно-історичної періодизації / О. А. Устименко-Косорич // Наук. зап. Сер. : „Педагогічні науки”. – Вип. 120. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – С. 333 – 339.

7. Устименко-Косорич О. А. Баян-акордеон у контексті популярної культури Сербії середини ХХ століття / О. А. Устименко-Косорич // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 10. – С. 113 – 121.

8. Устименко-Косорич О. А. Баянно-акордеонна панорама Сербії : освітньо-педагогічний аспект / О. А. Устименко-Косорич // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журн. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. – Вип. 4. – С. 118 – 127.

9. Устименко-Косорич О. А. Загальноосвітні тенденції у контексті культурно-історичних періодів Сербії / О. А. Устименко-Косорич // Наук. зап. Сер. „Психолого-педагогічні науки” (Ніжин. держ. ун-т імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – 2012. – № 5. – С. 223 – 227.

10. Устименко-Косорич О. А. Змістові компоненти формування етнонаціонального виконавського стилю у сербських баяністів-акордеоністів / О. А. Устименко-Косорич, В. С. Курило // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журн. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. – №. 5. – С. 27 – 37.

11. Устименко-Косорич О. А. Анализ змісту професійної підготовки сербських баяністів-акордеоністів у вищій музичній школі м. Ніш (1987–2005 роки) / В. С. Курило, О. А. Устименко-Косорич // Наук. зап. Сер.

„Психолого-педагогічні науки” (Ніжин. держ. ун-т імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – 2013. – № 2. – С. 188 – 192.

12. Устименко-Косоріч О. А. Музично-педагогічний профіль С. Мокраньца в контексті розвитку музичної освіти Сербії / О. А. Устименко-Косоріч // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / за ред. д-ра пед. наук, проф. З. П. Бакум. – Вип. 37. – Кривий Ріг : ДВНЗ „КНУ”, 2013. – С. 479 – 484.

13. Устименко-Косоріч О. А. Науково-теоретичний аналіз процесу академізації сербської баянно-акордеонної школи / О. А. Устименко-Косоріч // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол. Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя, 2013. – Вип. 28. – С. 343 – 351.

14. Устименко-Косоріч О. А. Особливості і тенденції розвитку сербської баянно-акордеонної школи періоду 1940 – 1980-х років / О. А. Устименко-Косоріч // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журн. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. – Вип. 1. – С. 123 – 132.

15. Устименко-Косоріч О. А. Особливості розвитку баянно-акордеонного мистецтва в музичній культурі Сербії другої половини ХХ – початку ХХІ століття / О. А. Устименко-Косоріч // Годишњак Учитељског факултета у Врању / главни и одговорни уредник проф., др. Сунчица Денић. – Година четврта. – Врање: Штапа „Аурора”, 2013. – С. 217 – 229.

16. Устименко-Косоріч О. А. Педагогічно-освітні аспекти розвитку баянно-акордеонної школи Сербії (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) / О. А. Устименко-Косоріч // Педагогічна освіта : теорія і практика : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту імені Івана Огієнка / гол. ред. Каньоса П. С. – Кам'янець-Подільський : Вид. ПП Зволейко Д. Г., 2013. – Вип. 13. – С. 339 – 344.

17. Устименко-Косоріч О. А. Передумови формування сербської баянно-акордеонної школи (кін. ХІХ – поч. ХХ ст.) / О. А. Устименко-Косоріч // Наук. зап. Сер. „Психолого-педагогічні науки” (Ніжин. держ. ун-т імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – 2012. – № 6. – С. 238 – 242.

18. Устименко-Косоріч О. А. Ретроспективний аналіз розвитку сербської баянно-акордеонної школи / О. А. Устименко-Косоріч // Наук. зап. Сер. „Психолого-педагогічні науки” (Ніжин. держ. ун-т імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – 2012. – № 2. – С. 221 – 226.

19. Устименко-Косоріч О. А. Розвиток сербської баянно-акордеонної школи: національний аспект / О. А. Устименко-Косоріч // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту

імені Павла Тичини / ред. кол. Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. – Вип. 44. – С. 301 – 308.

20. Устименко-Косоріч О. А. Сербська баянно-акордеонна школа академічно-народного типу: порівняльно-функціональний аналіз / О. А. Устименко-Косоріч // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини / гол. ред. М. Т. Мартинюк. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. – Ч. 1. – С. 332 – 339.

21. Устименко-Косоріч О. А. Сербська баянно-акордеонна школа в контексті історичної періодизації / О. А. Устименко-Косоріч // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія : зб. ст. – Ялта : РВВ КГУ, 2012. – Вип. 37. – Ч. 1. – С. 290 – 296.

22. Устименко-Косоріч О. А. Сербська баянно-акордеонна школа народної музики: науково-теоретичний аспект / О. А. Устименко-Косоріч // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 10. – С. 116 – 128.

23. Устименко-Косоріч О. А. Структура сербської баянно-акордеонної школи / О. А. Устименко-Косоріч // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 22. – С. 292 – 300.

24. Устименко-Косоріч О. А. Сучасні тенденції розвитку баянно-акордеонної освіти Сербії / О. А. Устименко-Косоріч // Наук. зап. Сер. „Психолого-педагогічні науки” (Ніжин. держ. ун-т імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – 2012. – № 3. – С. 189 – 193.

25. Устименко-Косоріч О. А. Теорія художньо-естетичного виховання баяністів-акордеоністів в сербських школах народно-академічного типу / О. А. Устименко-Косоріч // Наук. зап. Сер. „Педагогічні науки”. – Вип. 122. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – С. 366 – 374.

26. Устименко-Косоріч О. А. Типологія сербської баянно-акордеонної школи у контексті жанрової парадигми / О. А. Устименко-Косоріч // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія : зб. ст. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 40. – Ч. 2. – С. 11 – 17.

27. Устименко-Косоріч О. А. Фактори розвитку сербської баянно-акордеонної школи Сербії / О. А. Устименко-Косоріч // Вісн. Черкас. нац. ун-ту імені Богдана Хмельницького. Сер. „Педагогічні науки”. – 2012. – № 34. – С. 95 – 98.

28. Устименко-Косоріч О. А. Шляхи розвитку сербської музичної освіти у науково-педагогічних дослідженнях / О. А. Устименко-Косоріч // Вісн. Черкас. нац. ун-ту імені Богдана Хмельницького. Сер. „Педагогічні науки”. – 2012. – № 24. – С. 140 – 145.

29. Устименко-Косоріч О. А. Культурологічний аналіз розвитку сербської баянно-акордеонної школи / О. А. Устименко-Косоріч //

Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології: наук. журн. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. – Вип. 6. – С. 482 – 490.

30. Устименко-Косоріч О. А. Соціальні функції баянно-акордеонної школи Сербії / О. А. Устименко-Косоріч // Наук. вісн. Донбасу [Електронне видання]. – 2012. – № 3. – Режим доступу : http://almamater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN18/index.htm. – (Дата звернення 2.10.2012 р.).

31. Устименко-Косоріч О. А. Порівняльний аналіз змісту підготовки баяністів-акордеоністів у вищих мистецьких закладах Сербії й України / О. А. Устименко-Косоріч // Education and Pedagogical Sciences („Освіта та Педагогічна наука”). – № 1. – 2014. – С. 57 – 65.

32. Ustimenko-Kosorich O. A. Accordion training in music schools in Serb academically popular type / O. A. Ustimenko-Kosorich // Nauka I Studia. – 2013. – № 27(95). – S. 13 – 20.

33. Устименко-Косоріч О. А. Баян-акордеон у популярній музичній традиції Сербії середини ХХ століття / О. А. Устименко-Косоріч // Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти : зб. наук. пр. / за заг. ред. к. філос. н. Журби М. А. – Ч. 1. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. – С. 211 – 217.

34. Устименко-Косоріч О. А. Сербська баянно-акордеонна школа як музично-освітній феномен / О. А. Устименко-Косоріч // Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти : зб. наук. пр. / за заг. ред. к. філос. н. Журби М. А. – Ч. 1. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. – С. 197 – 199.

35. Устименко-Косоріч О. Уметност – као систем естетског образовања ученика (на примеру књижевности, музице и синтетичких видова уметности) / Олена Устименко-Косоріч // Књижевност за децу и њена улога у васпитању и образовању деце школског узраста : тематски зборник / главни и одговорни уредник Сунчица Денић. – Врање : Аурора, 2013. – С. 268 – 276.

Праці апробаційного характеру:

36. Устименко-Косоріч О. А. Сербська баянно-акордеонна школа як предмет наукового аналізу / О. А. Устименко-Косоріч // Rozwój nauk humanistycznych. Problemy I perspektywy : materiały Międzynarodowej Naukowi-Praktycznej Konferencji (Katowice, 28 –30.09.2012 r.). – Katowice: Sp. z o.o. „Diamond trading tour”, 2012. – S. 39 – 41.

37. Устименко-Косоріч О. А. Історія розвитку сербської баянно-акордеонної школи (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) /

О. А. Устименко-Косоріч // *Badania naukowe. Teoria i praktyka: materiały Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji* (Wrocław, 28 – 31.08.2012 r.). – Wrocław: Sp. z o.o. „Diamond trading tour”, 2012. – S. 17 – 21.

38. Устименко-Косоріч О. А. Педагогічні засади сербської баянно-акордеонної школи народної музики // О. А. Устименко-Косоріч // *Междисциплинарные исследования в науке и образовании : материалы Второго Междунар. науч.-пед. семинара* (Киев, 12 фев. 2013 г.) [Електронне видання]. – 2013. – № 2. – Режим доступу :

<http://www.es.rae.ru/mino/160-1279> – (Дата звернення 12.02.2013 р.).

39. Устименко-Косоріч Е. А. Сербская баянно-акордеонна школа: историко-педагогический анализ / Е. А. Устименко-Косоріч // *Человек, общество, природа в эпоху глобальных трансформаций : материалы междунар. междисциплин. науч. конф.* (Йошкар-Ола, 25 – 26 дек. 2013). – Йошкар-Ола : ПГТУ, 2013. – С. 330 – 332.

40. Устименко-Косоріч О. А. Функціональні трансформації сербської баянно-акордеонної школи у системі культури другої половини ХХ – початку ХХІ століття / О. А. Устименко-Косоріч // *Мистецька освіта в контексті глобалізації та полікультурності : зб. наук. пр. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф.* (Луганськ, 22 – 23 листоп., 2012 р.). – Луганськ : Янтар, 2012. – С. 47 – 51.

41. Устименко-Косоріч О. А. Підготовка учителів баяну-акордеону Сербії на засадах народно-музичної освіти / О. А. Устименко-Косоріч // *Актуальні проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах гуманізації вищої освіти : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф.* (Хмельницький, 28 лют., 2013 р.) / уклад. О. Р. Поляновська, С. В. Чернюк. – Хмельницький : ХмЦНИ, 2013. – С. 89 – 92.

42. Устименко-Косоріч О. А. Науковий аналіз педагогічних новацій у галузі сербської баянно-акордеонної освіти / О. А. Устименко-Косоріч // *Науковий діалог „Схід – Захід” : матеріали всеукр. наук. конф. з міжнар. участю* (Кам’янець-Подільський, 10 лип., 2013 р.). – Д. : ТОВ „Інновація”, 2013. – Ч. 4. – С. 134 – 137.

Устименко-Косоріч О. А. Становлення та розвиток сербської баянно-акордеонної школи (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Луганськ, 2014.

У дисертації представлено результати цілісного системного дослідження проблеми становлення й розвитку сербської баянно-акордеонної школи, що полягає у визначенні її структури як системи, елементів цієї системи, соціокультурних функцій, передумов і тенденцій розвитку.

У ході роботи схарактеризовано стан досліджуваної проблеми, визначено сутність базових понять дослідження; виявлено та обґрунтовано періоди розвитку галузі. Визначено типи сербської баянно-акордеонної школи, етапи розвитку кожного; схарактеризовано сучасний тип баянно-акордеонної школи (академічно-народний); розкрито напрями та особливості підготовки баяністів-акордеоністів у її межах.

На підставі аналізу навчальних планів і програм підготовки баяністів-акордеоністів на рівні початкової та середньої ланок музичної освіти Сербії визначено зміст, технології, інноваційні педагогічні принципи формування виконавської майстерності баяністів-акордеоністів; визначено напрями, спеціальності, зміст та освітні технології підготовки баяністів-акордеоністів на рівні вищої музичної освіти Сербії. Виявлено спільні та відмінні характеристики в системах підготовки баяністів-акордеоністів Сербії та України, узагальнено прогресивний досвід у сфері підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної діяльності в Сербії; окреслено можливості його використання в Україні.

Ключові слова: сербська баянно-акордеонна школа, система баянно-акордеонної освіти, підготовка баяністів-акордеоністів, педагогічні принципи, баянно-акордеонна школа народної музики, типи сербської баянно-акордеонної школи.

Устименко-Косорич Е. А. Становление и развитие сербской баянно-акордеонной школы (вторая половина XX – начало XXI столетия). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Государственное учреждение „Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”. – Луганск, 2014.

В диссертации представлены результаты целостного системного исследования проблемы становления и развития сербской баянно-акордеонной школы, которое заключается в определении ее структуры как системы, элементов этой системы, соціокультурных функций, предпосылок и тенденций развития.

На основе анализа философской, педагогической и специализированной литературы охарактеризовано состояние изученности процессов становления и развития сербской баянно-акордеонной школы;

определены основные направления научных исследований и проблемы, которые остаются недостаточно исследованными; представлены основные понятия, которые используются исследователями для изучения разных аспектов отрасли („сербская баянно-аккордеонная школа”, „сербская баянно-аккордеонная культура”). В связи с отсутствием точного онтологического значения даны собственные определения этим понятиям, на основе которых термин „сербская баянно-аккордеонная школа” выбран в качестве базового в рамках исследования; выделены и проанализированы социокультурные функции сербской баянно-аккордеонной школы с учетом национальных особенностей ее развития.

В ходе исследования обоснована периодизация развития сербской баянно-аккордеонной школы, включающая пять периодов: первый (конец XIX века – до 1909 года) – образовательно-установочный; второй (1909 – 1940 годы) – образовательно-реорганизационный; третий (1940 – 1960 годы) – образовательно-стабилизирующий; четвертый (1960 – 1990 годы) – национально-утвердительный; пятый (1991 г. – начало XXI века) – национально-самодостаточный. Сущностные характеристики становления и развития сербской баянно-аккордеонной школы определены предпосылками ее возникновения – зарождение инструментальной практики на родственных инструментах (конец XIX – до 1909 года); распространение любительского искусства баянистов-аккордеонистов (1909 – 1940 годы); зарождение частной образовательно-педагогической системы подготовки баянистов-аккордеонистов (1940 – 1960 годы); особенности становления и развития системы баянно-аккордеонного образования – введение практики подготовки музыкантов по профилю „Баян-аккордеон” в государственные начальные и средние музыкальные заведения (1960 – 1990 годы); становление высшего баянно-аккордеонного звена (1991 г. – начало XXI века).

Сербская баянно-аккордеонная школа изучена как система, определены ее типы по таким направлениям - *народный*: народно-национальный, самодеятельный, массовый, эстрадный и *профессиональный*: академический, академически-народный; установлены отличия между ними на уровнях профессиональной компетентности педагогов, организации учебно-воспитательного процесса, социального статуса, форм собственности, направлений подготовки баянистов-аккордеонистов, музыкального репертуара.

Проанализированы учебные планы и программы подготовки баянистов-аккордеонистов на уровне начального и среднего звеньев музыкального образования Сербии; определены содержание, технологии, инновационные педагогические принципы формирования баянно-аккордеонного исполнительского мастерства. Осуществлен

системный анализ содержания высшего баянно-аккордеонного образования Сербии; выявлены общие и отличительные характеристики в системах подготовки баянистов-аккордеонистов Сербии и Украины, обобщен прогрессивный опыт в сфере подготовки специалистов к исполнительно-педагогической деятельности в Сербии, обоснованы перспективы его внедрения в Украине в систему отечественной подготовки музыкантов по специальности.

Ключевые слова: сербская баянно-аккордеонная школа, система баянно-аккордеонного образования, подготовка баянистов-аккордеонистов, педагогические принципы, баянно-аккордеонная школа народной музыки, типы сербской баянно-аккордеонной школы.

Ustymenko–Kosorich O. A. Elaboration and development of the Serbian accordion school (the 2nd part of the XX cent. – the beginning of the XXI cent.). – Manuscript.

The thesis for the scientific degree of the Doctor of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.01 – General Pedagogics and History of Pedagogics. –The State Institution „Luhansk Taras Shevchenko National University”. – Luhansk, 2014.

In the dissertation the results of a general system research of a problem of the Serbian accordion school's development, which is presented in the definition of its structure as a system, its elements, social – and – cultural functions, backgrounds and tendencies of development, are presented.

During the process of work the condition of an under study problem is characterized, the essence of general conceptions of a research is defined, the periods of the branch's development are defined and justified. The types of Serbian accordion school, the stages of their development are shown; a modern type of accordion school (academic – and – folk) is characterized; the ways and features of the young accordionist's education in its measures are revealed.

According to the analysis of scientific plans and preparation programs of accordionists of the level of the elementary and secondary sections of musical education of Serbia the sense, technology, innovational pedagogical principles of forming of accordionists' performing skills are defined; the specialties, directions, sense and educational technologies of accordionists' preparation of the level of the higher education of Serbia are presented. Common and uncommon characteristics in the system of accordionists' preparation of Serbia and Ukraine are defined, the professional approach in a sphere of specialists' preparation for the pedagogical work in Serbia is generalized; the possibilities of its using in Ukraine are shown.

Key words: Serbian accordion school, the system of accordion education, the accordionists' preparation, pedagogical principles, accordion school of folk music, types of Serbian accordion school.